

Nf 28

In hoc libro continentur.

1. WESSING qui lux mundi dicitur

Opuscula Theologica. ed. Theod. Stacked

2. WAGGENSILSS.

De loco Claustro Gen. xxi. 10. ad Christos. Arnoldi Dissertatio

3. BRESHAUER.

Observationum Theologi carum ex Com. Lutheri in Ep. ad Galat.

Exercitationes

Programma in Ep. ad Philipp. et Coloss.

De notis Candidatorum, subi. Dissert. Müller de ord. Neo

De precum Christianarum veritate ^{physis.}

De vocatione primaria et secundaria

De vita Christi in fidelibus.

De vera Deo rerumq. Sacrarum notitia.

De Haeresi iuxta Iste sensum.

De nervis Pelagianismi in Hypoth. de ^{notitia} ~~notitia~~ Impiorum

Animadversiones Selectae

De Repugnantia moris.

De virtute quatenus una.

De Concubinato.

4. ANTONII.

De Harmonia fidei. ^{quo} iustificat c. fide, quatenus iustificat

De Contributione salutari.

De Redemptione per Lutron.

De divina propagatione Religionis sub cruce.

De estimatione rationis Theologica

De omni digne Fidelium

De Peccato Adae.

Veritas Christianae religionis, ipse Judaeorum obtreccationibus

De Analogia fidei

confirmata.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.]

19

Q. D. B. V.
MEDITATIO THEOLOGICA
DE
**DIVINA PRO-
PAGATIONE RELI-
GIONIS CHRISTIANÆ**
SVB CVRCE,

Quam
IN REGIA FRIDERICIANA
PRÆSIDE
PAVLO ANTONIO,
Th.D.P.P.O.& Consist. Duc. Magd. Consil.

Publico Examine subiecit

AVCTOR

LAMPERTVS *Gedichte/*

Gardelegiensis March. iam V. D. M.

Ad diem III. April. A. MDCCVIII.

EDITIO ALTERA

A. 1710. mense Nouembri.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Typis CHRISTOPH. ANDRÆ ZEITLERI, Acad. Typ.

INSTITUTIO THEOLOGICA
DIVINA PRO
TACATA TONELL
GONIS CHRISTIANE
SVB CATEG
IN ALIA CRISTIANA
P. N. STON
PAULI A. L. O. V. I. O.
TRINITY THEOLOGICAL
L. A. B. I. E. T. V. A. R. I. A.
G. O. S. T. A. T. I. O. N. I. S.
P. A. R. T. I. S.
P. A. R. T. I. S.
P. A. R. T. I. S.

THEOLOGICAL INSTITUTION
THEOLOGICAL INSTITUTION

STNOPSIS.

§. 1. Divina propagatio argumentum est pro veritate religionis christiana. §. 2. sed non mere humana. §. 3. habet enim malum & error etiam suam propagationem & magnam & facilem §. 4. sed intelligenda jam divina, sub cruce. §. 5. quam tra-
 habimus secundum quinque summa capita.

Cap. I. de Augusto propagationis summo §. 1. qui est Christus §. 2. sub cruce natus. §. 3. sub cruce educatus §. 4. sub cruce vixit §. 5. in cruce mortuus §. 6. unde & patet propagationem suam fuisse divinam. §. 7. Calumnia Celsi refutatur §. 8. Saſonata-
 role testimonium adducitur §. 9. 10. parallelismus Jesu Nazareni & Apollinii & Mu-
 hammedis. Cap. II. de Propagationis ministris & mediis §. 11. ministri fuerunt
 Apostoli §. 12. illiterati §. 13. pauperes & tenuissima sortis, sine armis §. 14. unde a-
 lumnia Juliani ut absurda refellitur §. 15. non tamen Apostoli fuerunt creduli cri-
 mis §. 16. aut Magi §. 17. parallelismus inter ministros paganismi & Muhammedismi,
 & Apostolos & ipsorum propagandi media §. 18. Apostolici viri pari modo religio-
 nem christi. propagarunt §. 19. 20. Dubium de exemplo Pauli & patrum prime ec-
 clesiae solvitur. Cap. III. de Indole Evangelii propagandi §. 21. haec cum auctore &
 ministris convenire debet, & crucis indolem servare. §. 22. Christum crucifixum an-
 nunciat. §. 23. & crucem discipulis Christi inculcat. §. 24. & sanctitatem N. T. orget
 §. 25. & tamen pacifice, sine coactione aut vi externa. §. 26. instituitur parallelismus
 inter indolem doctrinae christianae & Paganismi & Muhammedismi. Cap. IV. agit
 de impedimentis propagationis §. 27. fons deducitur ex inimicitia posita inter ser-
 pentis & mulieris semen §. 28. impedimenta sub praetextu divini zeli & studii anti-
 quitatis §. 29. primi doctrinae christianae hostes fuerunt iudei §. 30. gentium vocatio-
 ne magis exacerbati §. 31. & inter fratres fuerunt multa impedimenta §. 31. 32. pa-
 ganorum post iudeos crudelitas. §. 33. decem persecutiones. prima sub Nerone §. 34.
 secunda sub Domitiano, tertia, quarta, quinta -- usque ad decimam recentior
 brevissime §. 35. his subjungit possunt Juliani machinationes contra christianismum
 §. 36. ex his deducitur divinae religionis christianae propagatio. §. 37. cum collatione
 Paganismi & Muhammedismi. Cap. V. agit de religionis christianae duratione per-
 petua §. 38. sub cruce perpetua §. 39. quam pagani ultra 360. annos exiturum non
 sperabant. §. 40. a duratione & propagatione regnorum differi §. 41. etiam a paga-
 nismi & Muhammedismi §. 42. 43. Spes probabilis sub finem seculi §. 44. sed praecun-
 tius firmis adversitatibus. §. 45. concluditur tota tractatio deducto porismate, quod
 Religio Christiana sit vera.

* (4) *

DE DIVINA PROPAGATIONE RELIGIO-
NIS CHRISTIANÆ SVB CRUCE.

§. 1.

Unt multa & præclara Argumenta, quibus christianæ religionis veritas a christianis Doctõribus probari solet, non tantum adversus obtrectatores paganos, sed etiam adversus hodiernos Atheos & Scepticos, qui quidem in hac ultima fæce mundi, ut non immerito *illustri Mornæus* conqueritur, non ut antea musitare, & in aurem quasi suffurrare videntur, sed suggestum conscendere, & in Deum, Christumq; ejus palam debacchari. Inter ea autem argumenta, quæ afferri solent, non infimum sane locum occupat, ILLUD DE ADMIRANDA ET DIVINA RELIGIONIS CHRISTIANÆ PROPAGATIONE. Quod ut ab omnibus fere, qui pro veritate religionis christianæ scripserunt, quam maxime urgetur, sic & omnino in se habet, quod animum docilem & attentum, [nam pertinaciæ nullum remedium] tum de religionis christianæ veritate, tum divina auctoritate, facile convincere possit.

§. 2. Fatemur tamen, magna opus esse cautione in hoc Argumento, ne, cum probare volumus Religionis Christianæ veritatem ex ipsius admiranda propagatione, eam ludibrio magis Atheis atque Scepticis exponamus, ut qui quidem propagationem Religionis Christianæ negare non possunt, sed tantum meram humanam & politicam & non divinam eam faciunt, aut sibi fingunt; ut vel fuit Regnorum mundi, vel Paganismi & Muhamedanismi, qui etiam ab exiguis initis, ad summa pervenerunt, & sua propagatione politica, immo fraudulenta & impia, (si externam vel latitudinem vel celeritatem spectes:) Christianæ Religionis propagationem non exæquant solum, sed etiam multum superant.

§. 3. Celerior enim & facilius plerumque esse solet mali & errorum propagatio, quam veritatis, latiusque serpit venenum

* (5) *

nenum stultitiæ inter stultas hominum mentes, quam antidotum veræ sapientiæ divinæ fati remederi potest, quod ut molestum & asperum, plurimi hominum fugiunt, & adspernantur, occæcati fraudibus Satanæ, & corruptæ suæ rationis Dialogismis decepti misere. Veritas enim, & vera sapientia divina, ut sursum tendunt, sic tardiori gressu ad summam maturitatem procedunt, mendaciis & erroribus e contrario deorsum sponte ruentibus.

§. 4. Longe aliter igitur consideranda est Christianæ religionis propagatio, quæ quidem ex propagatione externa, dijudicari non potest, nec debet; sed ex propagationis mirabili modo, methodo, & divina indole, quibus vere differt ab omni propagatione politica, seu mere humana, nedum fraudulenta: Ut quæ humanis viribus, consiliis, & fraudibus sæpe nititur, & præter divinæ providentiæ iustissimum regimen, nihil divinitatis sub se habet. Propagatio vero Religionis Christianæ, ut divina est, sic non his externis mundi subsidiis, potentia, viribus, & armis facta est, sed sub cruce, & mysterio crucis, seque sola verbi victoria, per totum terrarum orbem, magno sane miraculo diffudit. 1. Theff. 2, 2-6. 13. Phil. 1, 12. 13. Solet enim hic proprius operum Dei & verbi sui esse character, ut sub perpetuis afflictionibus, & sub abscondita crucis sapientia, per infinitas fere difficultates, ad felicissimam tandem, atque gloriosissimam emergat; victoriam. 2. Cor. 4, 7. 1, 9. 10. 12. Pf. 84. 4. 7. 8.

§. 5. Quod cum ita sit, operæ pretium esse duximus, hoc christiano dignum, immo dignissimum argumentum, de admiranda & divina propagatione Religionis christianæ, sub cruce facta, pro viribus nostris hoc specimine Academico paulo uberius declarare, hac methodo, ut I. ex Auctore hujus propagationis, qui eam sub cruce propagavit, II. ex ministris hujus propagationis ipsiusque mediis, seu adjumentis quibus ea sub cruce propagata est, III. ex indole crucis doctrinæ propagatæ, IV. ex ipsius impedimentis factisque obstaculis, & denique V. ex ipsius duratione perpetua, divinam ipsius indolem & religionis christianæ veritatem

* (6) *
ritatem clarius demonstremus. Faxit Deus, ut captum institutum, ad ipsius gloriam feliciter prosequamur!

CAP. I.
DE AUCTORE PROPAGATIONIS.

§. I.

Religionis christianæ propagatio Auctorem agnoscit Jesum Christum Nazarenum, æternum Dei verbum, qui ut est & fuit in abscondito patris sui & æternitatis sinu, sic in mundum venit, ut Lux mundi, ut illuminet omnes homines, Joh. I, 1. 9. 13. venit, ut voluntatem Dei gratiosam de nostra salute, & magnum illud *μυστήριον εὐσεβείας* (1. Timoth. III, 16.) nobis explicaret, nosque sanctissimo suo sanguine redimeret, & aberrantes ad cœlestem patriam reduceret. Hic dum in terris esset, prima fundamenta religionis suæ ipsæ jecit, doctrinamque suam in Judæa propagare incepit; ut nempe a Domo Israelis inciperet, qui ipsis peculiariter in patribus Veter. T. promissus erat, ut ipse fatetur Matth. XV, 24. non missus, (scilicet in sua persona & Doctrinæ suæ initio,) nisi εἰς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ confer Actor. XIII, 36. & *Usserii*, cujus vulgo nomen habet, *Harmoniam Evangelicam* p. 342. in cap. XV. *Matth.* & *Origenes contra Celsum* Libr. VI. p. 329. in fin. unde & ad Romanos XV. dicitur *Διάκονος περιτομῆς*. Nolebat etiam ante suam passionem & Ascensionem, ut discipuli sui irent ad gentes & Samaritanos; sed ut potius, (*μᾶλλον*, scilicet pro hoc tempore,) irent ad perditas oves domus Israelis. Matth. X, 6. Non tamen his terminis quasi cancellis, sui evangelii propagationem coarctare voluit, sed eam latissime & gentibus patere, & gentibus etiam oblatum iri prædixit, Johan. XII, 32. & Johan. X, 16. Matth. XXVI, 13. Ipse etiam ante suam in cælum ascensionem aperte suis discipulis præcepit, ut irent in universum mundum, & omnibus gentibus, immo omni creaturæ sub cælo, annunciarent lætum suum Evangelium Matth. 28, v. 19. & Marc. 16, v. 15.

§. 2.

§. 2. Hujus Jesus Nazareni, si totum curriculum vitæ accuratius scrutamur, discemus ex ipsius exemplo, quomodo Religio Christiana sub cruce fundata, & sub cruce etiam propagata sit. Ille enim, quanquam esset unigenitus Dei filius, benedictus in secula, & magnus Apostolus Dei, ut vocatur Hebr. III, i. in tanta tamen exinanitione venit, ut sub cruce natus sit, sub cruce vixerit, & in cruce tandem mortuus sit, eo fine, ut quoniam mundus in sua sapientia, crucifuga, Deum non agnovit, per stultam concionem crucis, (ut mundo videbatur) salvet salutis suæ cupidos. 1 Cor. I, 21. Natus quidem est ex regia Davidis stirpe, ex Matre virgine Maria, sed in summa paupertate, sine omni natalium splendore, potentia, & gloria, non in aula, sed in caula. Prædictum enim erat à Propheta Jesaia, progerminaturum esse tenerum furculum ex detruncata radice Jesse, Jesa. XI, 1. conf. Es. 53, v. 1. quod cur de radice Jesse, & non potius Davidis dicatur, ad nativitatis ipsius humilitatem & mysterium crucis eleganter applicat *Rupertus Tuicensis libr. XI. de Victoria verbi cap. 19. in fin.* Ita nobis suo exemplo commendare volebat amorem crucis, qui sub cruce se sponte dederat, ut doctrinam & vitam divinam, vitæ animali & sensui carnis plane contrariam, hac via crucis propagaret, atque Satanæ regnum fortiter destrueret. Ita enim factum quod cantilena habet: *Er kam in einer armen Gestalt, den Teuffel wolt er fangen. confer. de hoc Henricum Morum in Mysterio pietatis. lib. IV. c. I. p. 123. 124.* Vix natus erat, cum & a suo peculio rejiceretur, & ab Herode ad necem quæreretur, ita, ut infans vix furorem hostium effugere posset fuga in Ægyptum: quod certe non levi erat indicio, ipsius doctrinam & regnum non esse de hoc mundo, nec inventum politicum, sed mysterium crucis, sordens Pseudo-Clerico Pharisaico, & Pseudo-Politicis Herodianis.

§. 3. Educatus est, non in scholis Pharisaorum, aut ad pedes doctorum Rabbiorum, quorum jam anno duodecimo non discipulus, sed Doctor erat Luc. II. 46. 47. Sed quod mirum! in officina Josephi, fabri lignarii: Unde non solum

Judæis

Judæis per contemptum vocabatur filius fabri lignarii, Matth. XIII. 54. sed etiam ὁ τέκτων, ipse faber lignarius, Marc. VI. 3. quasi in comperto esset traditio Justini Martyris, qua Jesum in sua pueritia in Josephi officina aratra fecisse perhibet *vid. Alix Reflexiones part. 2. lib. 2. c. 7. n. III.* Unde hoc ipsum nomen fabri lignarii ipsi a Celso obtrectatore pagano exprobratur, *apud Origenem lib. VI. contra Celsum p. 299. Edit. Cantabrig.* Itane Doctorem mundi decebat sapere sine Doctrina & sapientia humana? decebat omnino, ut non vana humanæ sapientiæ ostentatione, & acquisitis fallendi artibus, ut Simon Magus Actor. VIII. 9. seq. populum decepsisse & fascinasse videretur, sed efficacia verbi sui & divina potentia sub cruce, vicisse hominum mentes ostenderet. Fastum enim intolerabilem humanæ sapientiæ, justo zelo & divino adspersus est Jesus, & ad *ἠπείους* se convertit, esurientes & humiles, qui soli dociles & idonei sunt discipuli cœlestis sapientia. Matth. XI. 25.

§. 4. Vixit Jesus vitam innocentem, sanctam & simplicem, nulla tamen sanctitatis Pharisaicæ affectatione asperam, nec rigori Johannitico similem, ut ipse de se fatetur Matth. XI. 18. 19. Potens fuit in verbis & factis Luc. XXIV. 19. Sed sine humana potentia & eloquentia. Auram popularem adeo non captavit, ut ubique multo sale suos ad populum sermones condiret, oblatumque ipsi a populo honorem fugeret Joh. VI. 15. Magistratui humano & legibus externis se lubens subjecit Luc. XX. 25. collat. Matth. XVII. 27. idque non astuta simulatione, sed ex sinceritate cordis, cum tamen Rex esset Regum & dominus dominantium. Vilis fuit ad spectu, contemptus a plurimis, exosus Pharisaïs, & Herodianis; alienus tamen a fraude, à turbis & seditionibus, à crudelitate & armis: Mitis, humilis, & benignus per totam vitam: Miracula multa fecit, non ostentacula, sed beneficia, quod & ipse Julianus & Judæi negare non possunt, nec unquam negarunt. Cæcis enim visum, surdis auditum, leprosis sanitatem, claudis integritatem, mortuus vitam reddidit. *confer. Henr. Morum in Mysterio pietatis lib. III. c. V. p. 130. & Eduard. Stilling-*

Stillingfleet origines sacras lib. II. c. IX. p. 504. seqq. Et id quidem vel absens, vel solo verbo, aut levi contactu, præsentem populo, sine omni suspitione Magiæ vel illusionis diabolicæ; qua tamen accusatus est ab impio Celso & Juliano. Ex quibus sane miraculis divinis jam satis apparet illum, ut Origenes loquitur, talia præstare non potuisse absque Deo (*δέγνυται γὰρ ἐκ ἀθεῖα τα τηλικῶντα δεδυνημένῳ* &c.) Discipulos habuit paucos, duodecim in familiari & quotidiana consuetudine, ut futuros Apostolos, septuaginta autem, ad præsens verbi ministerium inter Judæos. Præter hos, affectas nec fecit, nec accepit Luc. IX. 57. seq. ne forte turbas facere & tranquillitatem publicam tentare videretur. Convitia, persecutiones & odia Phariseorum, simul & Sadduceorum, Herodianorumque, invincibili tulit patientia. Nemini asper, nisi quod asper visus hypocritis, Matth. 23. tot. Nunquam iratus, nisi divino zelo incensus, pro domo & grege suo Joh. I. 17. Joh. X. 8. Sic sub perpetua cruce vixit Jesus noster, sine omni affectatione imperii, aut gloriæ, nullaque alia via nisi sua doctrina, miraculis, & exemplo suo propagavit Religionem Christianam.

§. 5. Tandem vero passus est indignissima, paucis ante mortem diebus, flagella, sputa, spinas, & spinis acutiora diæteria. Agnellus innocens inter lupos rapaces. Passus autem est, non in obfirmatione quadam stoica, aut stupore quodam animi, multo minus ex vana vanæ gloriæ affectatione; sed ex patris cœlestis voluntate, præsentem animo, & constanti sobrietate, non tamen sine maximis corporis & animi cruciatibus, quos nec discipulos suos, nec ipsos suos hostes celavit. Nolebat enim in suis passionibus videri humanitatem exuisse, qui, ut verus homo, pro hominibus his plagis afficiebatur: sed nostros morbos vere tulit, & dolores nostros pro nobis portavit, ut sub hac summa crucis ignominia etiam nobis fieret & Donum, & exemplum, suoque proprio sanguine, tanquam sanctissimo semine, suam Religionem propagaret, & per totum mundum spargeret. *Postquam ex angustia & ex judicio acceptus est,*

us est, generationem ejus quis enarrabit? Ef. 53. v. 8. factus quidem est *Vir dolorum. Macar. Hom. 26. §. 25. 26.* & pro nobis gravissima sustinuit supplicia, tandemque illusus & condemnatus ab omnibus fere, in cruce, medius inter latrones, miserrima morte periiit. Sed certe non periiit, verum ipsa morte in cruce gloriosissime triumphavit. Hostis enim qui vicisse videbatur, hoc ipso victus est, & qui fidem christianam in prima herba suffocasse putabat, eam plantavit. *Cum enim (ut Rupertus Tuicensis loquitur) adversari cupit, famulatur propositio Dei, dum se devorare putat talem beate mulieris filium, valde proficuum consilio ejus prestat obsequium. lib. XII. de Victoria verbi c. X. & idem lib. XII. c. XIV. Si cognovisset Leviathan sive Cetus magnus qui in mari est, bannum sub Carne latuisse ferreum, nunquam carnem ipsam momordisset, quo tegebatur ferrum. Sciebat quidem ipsum esse filium Dei, & ob salutem veris generis humani, sed nesciebat secretum a seculis absconditum, sapientie Dei consilium, quod de morte unius renasci deberet vita omnium. confer. Macarium Hom. XI. §. X. tot.*

§. 6. Hic igitur, Jesus Nazareus, qui in tanta paupertate natus, educatus, per totam vitam tot afflictionibus defatigatus, tandemque miserrima & ignominiosa morte crucis trucidatus est, hic inquam, qui omnis Crucis exemplar nobis factus est, humanis viribus & consiliis, nisi ipse de Deo fuisset, tantum opus prestare potuisset, quod prestitit, in instauranda & propaganda religione christiana? quid Rationi carnali magis absolum? quid magis *adúvator* & supra omnes humanas vires evehctum videtur? & factum tamen est, ut unus ille, ceu *Celsus* calumniatur blasphemae, *Mendicus* & *Circulator*, paucis annis, tot regna & populos sibi & Religioni suæ subjugarit. Quæris, quibus rebus? potentia forsan? ita debebat fieri, si humanis viribus, & non sub cruce suam Religionem propagare voluisset, sed factum non est. Vel divitiis & voluptatibus? quibus illecebris mundus incautas mentes inescare solet? sic fecisset sane, si auram captasset, popularem, & Regnum ejus esset de hoc mundo. vel saltem eloquentia & auctoritate? & hæc nulla fuit, nisi divina sub ipsa

ipsa cruce & crucis stultitia omnem mundi sapientiam & πθανολογίαν superans.

§. 7. Quam inepté igitur & temere *Celsus* id *Christo* improbrat, quod tamen de ipsius innocentia & de Religionis christiana divina propagatione quam luculentissime potius testatur, cum dicit: *si divinus Spiritus esse voluisset, præ cæteris illum debuisset excellere statura, aut forma, aut robore, aut voce, aut Majestate aut eloquentia: sed Jesum nostrum, nostra ipsorum confessione fuisse parvum, deformem, & humilem. vid. Origenem contra Celsum lib. VI. p. 327.* Quid, quæso, impudentius dici poterat? Hæc enim quæ postulat, nonne sunt omnia vitæ animalis dona? quæ vel in pessimum quemque impostorem cadere possunt, & magis si in *Christo* fuissent, suspicionem fraudis auferent nobis, quam minuerent! Sed ita male sana ratio, semper quid in utramque partem sapientiæ divinæ obmurmurare possit, habebit. Idem *Celsus* μαερόσοφος paganus, ignorans mysterium Crucis, christianos graviter accusat: *Quod si quid novare voluisset in cultu Deorum, cur non magis si nollent Æsculapium aut Herculem, vel Orpheum virum ut putat, ὁμολογημένως ὅσιον χρησάμενον πνεύματι: & αὐτον βιάσας ἀποθάνοντα, elegissent, vel Anaxarchum philosophum, qui tanta fortitudine mortuus esset sub pistillis Tyranni, vel Epictetum vere patientem, vel saltem ex suis cur non magis Jonam seu Daniele eligere, quam quod Jesum Nazarenum crucifixum, Deum fecerint, qui tamen morte miserrima perierit & nil tale fecerit. apud Origenem contra Celsum lib. VII. p. 367 sq.* Sed quam iniqua est hæc pagani obtretractio? qui in stoica ἀναμειβήσῃ divinitatis prærogativam ponit, quam vel pessimus furor induere potest, sine divina & submissa patientia, quique excellentiam divinam cum humana tam inepte comparat. Nonne vero majori evidentiâ nos, inverso pagani argumento, argumentari possumus? Quod cum *Christus* *Jesus* Nazarenus, neque statura, neque forma, robore, aut voce, aut Majestate, aut eloquentia humana, aut si ipsi placet, fortitudine stoica præ cæteris excellere voluerit, sed sub cruce perpetua vixerit, & tandem miserrima morte perierit, & tamen tam stupendum

pendum negotium in se susceperit, nullisque viribus humanis, nisi verbo suo & miraculis, quam felicissime illud perfecit; quod, inquam, non possit non esse vere divinus, quem colamus, & quod non possit non vera esse ipsius, quam instauravit & propagavit, Christiana Religio: Siquidem in tota vita Jesu, nulla vel levisissima suspicio fraudis vel commentum humani, sed indubitatae veritatis signa ubique apparent.

§. 8. Non possumus, quin verba *Hieronymi Savonarola, Florentini*, ex ipsius triumpho crucis libr. II. cap. XIII. p. 133. sequi. hinc nostra faciamus, cum nostro Argumento sint accommodatissima. Ille inquit; aut hic *Jesus Nazarenus crucifixus*, quem adorant Christiani, est verus Deus, & prima omnium causa; aut non est. Si primum detur, solvitur disputatio, quia si est Deus, oportet fidem christianam, & universam ejus doctrinam atque Religionem esse veram. Sin autem secundum, sequitur *Jesum Nazarenum fuisse* (absit verbis blasphemia!) super omnem arrogantiam nefandissimum: qui purus homo mori alique cum esset, se Deum maximum aestimari, & ab omnibus adorari voluerit: ex quo cum mendacissimum pessimumque dicere oporteret. Quin etiam pari argumento stultissimum, quod talem tantamque provinciam fuerit aggressus. Quid enim magis rationi contrarium, quidve insanum ac ridiculum magis inveniri potest, quam quod humilis & mendicus homo, absque armis, atque opibus ullis, inexploratum solum ac nude lingue mucrone, immo potius horrendae mortis supplicio, contra divinam Majestatem contendere ausus sit? atque illi debiti honoris spolia detrahens simul omnes homines, tam potentes, quam sapientes imbecillos quoque ac rudes, nova, & inaudita Religione involvere tentarit, ac simul omnes aliorum Deorum cultus & ritus demoliri, mundumque universum tot antea seculis certis legibus instar currentis fluvii asvetum, alio statuisse divertere, ac penitus immutare, seque insuper ut Deum coli iussit? idque non solum in vita, sed multo amplius post ejus acerba necis consummationem: ea lege, ut ipsum mortales non modo diligerent, & adorarent, sed repugnante natura difficillima quaeque, ac prorsus intolerabilia ob ejus amorem paterentur: ac denique nulla poenarum atrocitate deterriti, mortem ipsam ultimum terribilium per quam libenter subirent? Hic ego te sane interrogem, quisquis es, si quis

mor-

mortalium hac se facturum polliceatur, aut animo revolvat, & pectoris arcanum sui tibi aperiat; quidnam queso, quid diceres? num alium quendam insanire magis putares? nonne eo majore cachinno subsannandum, quo minus hac fieri posse judicares? Si igitur Jesus Nazarenus non sit Deus: qua ope fretus insipiens sacrilegusque seductor contra patrias leges, contra principes, contra sapientes, & adversus universum terrarum orbem reluctantem, contraque infernas, & superas potestates, denique contra supremum omnium conditorem adeo dimicando prevaleuit; ut coequalis Deo habitus sit, & pari veneratione receptus, ac praedicta omnia inter tot repugnantia tam longo aeo insuperabilis obtinuerit? Cur, o Judei, Deus vester, mundi Rector & custos tantum impietatis scelus permisti inultum? Hic ego vos gentiles appello. Cur hunc Dei vestri non expulerunt? quomodo hinc adeo despectus homo cruci affixus & mortuus eam vim post se reliquit, ut tot ac tanta pepererit? Quis unquam eorum, qui pro Diis habitii sunt ne dicam hominum, huic fuit comparandus? cum eorum rixa, sacrilegia, & incestus etiam apud suos cultores nefaria existimentur. Haecenus Savonarola, qui fusius haec citato loco prosequitur, quae quidem omnia recensere nimis forte longum & tedium foret. Id tantum attulisse sufficiat, ut agnoscamus, Jesum Nazarenum, auctorem Christianae religionis, eam in tanta sua humilitate & summa exinanitione, plus quam humana, & vere divina virtute & potentia, sub cruce fundasse & propagasse.

§. 9. Quod si vero nobis à paganis vel hodiernis Atheis atque Scepticis opponatur exemplum Apollonii & Mahummedis, quorum ille quidem in tanta inter paganos celebritate fuit, ut Philostrato teste, a multis pro Deo coleretur, hic vero ex infima plebe oriundus, & homo rudis, tanto successu suam religionem brevi tempore propagavit, ut fere totam orientis plagam occuparit, ipsamque Christianam Religionem his locis olim florentem expulerit; & his etiam responderi poterit obiectiunculis. Uterque enim, si cum Jesu nostro Nazareno comparandus sit, apparebit praeter vitam animaleam crassumque carnis sensum nihil plane divini sapere. Apollonius quidem [si modo is certe fuit, de quo multi adhuc dubitant;

non immerito suspicantes, *philostratum* ad Christi exemplar hanc *Apollonii* expressisse effigiem, & pleraque ex Christi Jesu Historia *Apollonio* accommodasse, nequid Ethnici Christianis invidere possent. vid. *Huetii Demonstration. propos. IX. §. III. p. 1061.*] sed demus illud Adversariis, illum fuisse in terris, certe tamen nihil aliud quam astutissimus magus, & artium pseudo-politicarum callentissimus fuit, quibus non nisi vanam gloriam, & paganismi cadentis quaesivit propagationem, ut in accurata comparatione ipsius vitae & miraculorum cum vita Christi & ipsius miraculis, fuisse, sed solide ostendit *Henricus Morus in mysterio pietatis lib. IV. cap. II. III. & IV. p. 124. seqq.* Mahumedes vero homo ex fraudibus & mendaciis totus compositus, qui non nisi aperta vi & multo sanguine impiam suam superstitionem, ex Judaismo, Arrianismo, & Christianismo compilatam, propagavit, adeo non cum Jesu nostro Nazareno comparari potest, ut confidenter cum laudato Savonarola de ipso dicere possimus: *Quid vero magni versutissimus ille Dux arabum Mahumethes effecit. Hic profecto nunquam se Deum asseruit: qui tamen verbis, & gladio prapotens, armis, & munerebus, & lascivienti voluptatum licentia barbaram imperitamque multitudinem sibi adjunxit. Nonne & ipse Christum honorifice confessus, nihil supra humanas vires atque versutias praese tulit? talis nempe non fuit Jesus Nazarenus. In Triumpho Crucis lib. II. p. 137. c. XIII. Quam ridiculus subinde fiat fidei suis ad ostentationem miraculis, videri potest in Henrici Mori Mysterio pietatis libro V. p. 164. seqq. conferri etiam ad haec meretur Carolus Wolzeley Baro Anglus in warhafftigen Glaubwürdigkeit heiliger Schrifft p. 239. seqq. & Hugo Grotius de veritate Religionis Christianae lib. VI. §. 4. §. 6. qui dum comparationem inter Christum & Mahumedem instituit, succincte rem his verbis complectitur: Jesus Mahumethis ipsius confessione erat Messias ille, in lege & prophetis promissus: ab ipso Mahumete vocatus Dei verbum, mens, sapientia: dicitur eidem nullum ex hominibus patrem habuisse. Mahumethes solito natura ordine genitus etiam a suis creditur. Jesus vita semper immaculata, cui nihil obijci posset: Mahumetes diu raptor, mulierosus semper. Jesus in caelum eve-*

ritus

Etus fatente Mahumete: Mahumedes in sepulchro detinetur. Uter potius sequendus sit, quis non videat?

§. 10. Differt igitur quam longissime Christiana Religio hoc ipso propagationis suæ Auctore Jesu Nazareno, ab omni propagatione politica, humana, & fraudulenta, ut quæ nihil magis fugit, quam hanc viam crucis, qua Christiana Religio divina & supernaturali virtute, auctore Jesu, fundata & propagata est. Unde non potest non suam veritatem & divinitatem, contra omnes Adversariorum calumnias probare solidissime.

CAP. II.

DE PROPAGATIONIS MINISTRIS ET MEDIIS.

§. 11.

SED pergamus nunc ad ipsos etiam propagationis ministros post mortem Jesu Christi, quibusque mediis illud ex mandato sui Magistri in universum mundum sub cruce propagarint, paululum videamus. Fuerunt illi duodecim Apostoli, quibus ante suam in cælum ascensionem ut manerent Hierosolymis, promissionemque Spiritus S. expectarent, præceperat, ne tantum munus, quo fungi debebant, ut communes mundi doctores, ex temeritate seu fiducia propriarum virium aggrederentur, sed ex unctione Spiritus Sancti. *Actor. I, 8.* Ipsi fere omnes *ἀυτόπται* fuerant miraculorum Christi, qui eum in carne viderant, & cum ipso dudum versati fuerant, ut, quem admodum Johannes loquitur, non ex incerta aliorum fide & narratione penderent, sed annunciare possent, quod audissent, vidissent, & manibus quasi palpasset, *περὶ τῆς λόγου τῆς ζωῆς, 1. Job. 1, 1.* Unicus Apostolus Paulus, qui se *ἕξατον τῶν ἀποστόλων* vocat, ut discipulus Christi, illum antea non secutus fuerat, nec eum viderat in carne, nisi post suam resurrectionem, ut ipse fatetur *1. Corinth. XIV, 8.* Qui tamen nec suum evangelium habebat ex aliorum Apostolorum doctrina, seu informatione, sed ex immediata revelatione Jesu Christi, ut probat adversus Pseudo-Apostolos in *Epist. ad Galat. c. 1, v. 11. 12. 15. 16. 17. seqq.*

§. 12.

§. 12. Hi igitur Apostoli omnes, ut numero pauci fuerunt, & ad tantum negotium humano quidem iudicio haud sufficientes; sic etiam fuerunt illiterati, & ad humanam sapientiam in scholis Pharisaorum, excepto solo *Paulo*, nunquam eruditi, qui nec ingenio, nec eloquentia, nec auctoritate nominis, tantum pollebant, ut humano consilio tantum in se suscipere munus auderent, multo minus vero perficere illud possent. Constare enim sibi etiam debebat in Apostolis divina propagationis indoles, ut Christo auctore sub cruce inceptorat, ne forsan id humanis tribueretur viribus, quod divinae providentiae & potentiae laus esset propria. *Sic enim (ut cum Salviano Massiliensi loquamur) legimus (& ipsa experientia observamus) quod si quando evidenter intelligi Deus voluit, magna opera a se patrari, aut per paucos aut per infirmos acta res est, ne opus caelestis dexterae, virtuti assignetur humanae, de Gubernatione Dei libr. VIII. Edit. Brem. p. 138.*

§. 13. Ne tamen id, quod eruditione & eloquentia non potuerunt, vel dignitate personae, vel divitiis, vel armis & potentia effecisse viderentur, Salvator hos Apostolos non elegit ex magno *Synedrio*, quod Hierosolymis erat, vel ex Rabbino-
rum & Pharisaorum senatu, vel tandem ex ordine politico & militari viros manu fortes & consilii plenos, sed ex infima plebe, homines tenuissimae fortis, piscatores & pauperes, qui ab omni fortunae splendidae invidia remoti, vitam simplicem & tranquillam egerant, sine ulla ambitione, aut vano gloriae studio: qui nec erant illustri genere nati, nec armis nec consiliis pollentes, quique talem propagationis successum, licet audacissimi fuerint, sibi nunquam somniando fingere aut imaginari potuissent. Ita enim placebat divinae sapientiae, per hanc crucis paradoxa, imo contraria, suae majestatis & veritatis gloriam eo manifestius universo mundo declarare. *ἡ γὰρ δύναμις τῆ θεῆ ἐν τῇ ἁδενείᾳ τῶν ἀποστόλων ἐδείκνυτο μείζονος καὶ διελάμπεν, ὅτι ἀθενεῖς ὄντες, τῶν ἰσχυρῶν περιεγένοντο, καὶ πένητες ὄντες, τῶν πλεσίων ἐκράτην, καὶ ἰδιώται τυγχάνοντες τῶν σοφῶν περὶήσαν, Isidorus Pelusiota libr. I. epist. IV. citante Kortbolto*

in

in Obrechtat. pagan. p. 192. §. 27. conf. *Alix Reflexiones Part. II. lib. II. c. XV. totum.*

§. 14. *Quam imperite & stolide igitur Julianus Religionem Christianam apud Cyrillum libr. II. calumniatur, quod sit, πλάσμα ἀνθρώπων ὑπὸ κακουργίας συντεθέν* Commentam hominum, *malitiose confictum*, cum nihil minus vel in ipsum Christum, vel in ipsius Apostolos quadret, aut quadrare possit, quam hujus accusationis tantum levisissima suspicio. De Jesu Christo id supra jam satis ostendimus; de Apostolis vero ex jam dictis patet, & ex sequentibus adhuc patefcet clarius. *Fuerunt enim illi plebeji & idiote, piscatores, manuum labore vittum tolerantes, qui etiamsi voluissent, fabulam ita apte coherentem & per omnia sibi respondentem, excogitare non potuissent, multo minus sperare, se toti mundo eam persuadere posse; ut scite argumentatur hic Limborchius in Collatione cum Judeo erudito p. 159. seqq. Quare rectissimæ Origenes contra Celsum libr. I. argumentum invertit, quod Celsus ex ruditate & paupertate Apostolorum, contra Christianam Religionem adduxerat. Eos (enim inquit) qui prudenter & candidè (Φρονίμως ἢ ἐγνωμόνως) res Apostolorum examinare possint, facile perspicere, quod divina virtute Religionem Christianam docuerint, tantoq; successu subjecerim homines, cum non calluerint eloquentiam, & disserendi rationem, artesq; græcorum dialecticas & rhetoricas, quibus subigere potuissent auditorum animos. Pergit etiam ibidem libr. I. p. 48. Mihi sane videtur, si aliquos opinione vulgi sapientes, idoneosq; sapere ac loqui, ad multitudinis gratiam elegisset Jesus, quorum in docendo uteretur opera, non evasurum eum fuisse suspicionem, quasi more philosophorum, novam aliquam sectam suo nomine vellet instituere, neq; promissum de divinitate doctrine representatum esset ἢ ἐνέτι ἀν ἡ περὶ τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν λόγον; ἀπαγγελία ἀνεφάπτετο) quasi Sermo Dei & prædicatio ejus esset in persuasionè locutionis & erudita elegantique dictionum structura, & fides, ad morem illius, quam de suis dogmatis habent philosophi seculi, esset in sapientia hominum & non in virtute Dei. Nunc vero quis videns piscatores atque publicanos, ac ne prima literarum quidem rudimenta scientes, ut Evangelista scribunt de illis, & ipse Celsus hac parte libenter credit de eorum imperitia, confidenter*

deuter non solum Judæos alloqui de fide in Jesum, sed & inter reliquas gentes eandem efficaciter predicare, non quæret, unde nacti sint tantam persuadendi vim, (δύναμιν πειστικὴν) que non fuit vulgaris? Ecquis non dicat, promissum illud, venite post me & faciam vos pisces hominum, explevisse Jesum in discipulis divina quadam potentia? hætenus Origenes. conferatur idem lib. III. contra Celsum p. 135.

§. 15. Neque tamen Apostoli, in hac morum simplicitate, ruditate & paupertate, creduli nimis & superstitiosi nobis videri possunt, qui non solliciti de veritate doctrinæ Christi, in ipsius tantum verba jurarint, deceptique fraudibus magistri sui, & alios deinde incauti deceperint. Longe enim aliter nobis describuntur in historia evangelica, quomodo cum ἀπιστία & ἀλογιστία luctati sint sapissime, & hac de causa sæpius à Christo reprehensi. Et quam stupidi præcipue fuerint in recte capiendo mysterio crucis, ex præjudiciis Judaicis, putantes Regnum Christi venturum esse cum externa mundi pompa, ad liberationem populi Judaici, inde patet, quod quotiescunque de morte & passione locutus sit, aures quasi obturarint, & Petrus plane Christum redarguerit, ut sibi parceret, & hæc a se averteret. *Matth. 16. v. 22.* Immo in ipsa Christi passione & morte, quam præ nimio timore dissipati, & sua spe dejecti sint, exempla Petri Christum abnegantis, & Discipulorum Emauntem euntium, & Thomæ ad Christi apparationes nimis increduli, satis manifeste probant. Ut vel ex hoc agnosci possit Christianæ Religionis veritas & divina efficacia, qua tandem isti infirmi & scrupulosi Discipuli, adeo corroborati & firmati sunt, ut in suo apostolatu, constanti & insuperabili fide, Christum crucifixum prædicarint, & hanc suam confessionem tot afflictionibus, & tandem suo ipsius sanguine ad extremum vitæ halitum obsignarint: quod sane non fecissent, si vel levisima in iis dubitandi ratio, vel occasio adhuc remansisset. *Seckendorffii Christen-Staat lib. I. c. VII. p. 84. 85.* conferantur *Eduard Stillingfleet Origines sacrae libr. II. c. 9. p. 538.*

§. 16. Si quis vero Atheorum cum paganis obrectatoribus id

id sanctis Apostolis temere imputare velit, quasi artibus magicis suam doctrinam propagassent, is quæso vel ulla probabili ratione nobis ostendat, quo fine, vel qua intentione Apostoli id tentare voluissent? nimia forsan ducti ambitione, vel avaritia, vel voluptatum desiderio? Certe alia methodo, quam hac crucis illud tentassent. Illine enim quæsisse videri possunt honores, & nominis vanam gloriam? qui crucem Christi prædicabant, stultitiam paganis & scandalum Judæis *1 Cor. I, 23.* qui ignominiam Christi pro summa reputabant gloria, atque in illo gaudebant unice, si quando digni fuerint habiti contumelia pro nomine Christi? *Actor. V, 40. 41.* qui in tanta animi humilitate & simplicitate, cum jam constituti essent Apostoli suo munere fungebantur. ut ad pristinum vitæ genus redire turpe non putarent, & sub ipsa Evangelii annunciatione, suis manibus sibi victum pararent? *Actor. XX, 34. 1 Cor. IV, 12.* Vel illi inquam ex avaritia hoc fecisse credi possunt: qui in nuditate & summa paupertate, sine ullo lucro aut spe lucri, verbum Dei gratis gentibus annuntiabant? *2 Corinth. XI, 27. seqq.* vel tandem ii voluptatum desiderio hoc fecerint? qui propter ipsam Religionis Christianæ propagationem, infinitis periculis, molestiis, afflictionibus, flagellis, lapidationibus, persecutionibus, ad mortem usque sunt exagitati: & tanquam *περιπαδάματα* & *περίημερα* in mundo sunt habiti *1 Cor. 4. v. 13.* & qui denique omnes fere, excepto Johanne, violenta & crudelissima morte trucidati sunt? Judicet, qui velit, an his cum ulla veritatis specie crimen magiæ tribui possit, vel fraudum suspicio, qui de his omnibus nullum lucrum, sed certissima pericula, ut ipsis a Jesum prædictum erant *Matth. X.* expectare poterant. Bene enim *Seckendorffius* in *Christen-Staat libr. I. c. VII, p. 83.* ad Atheorum conscientiam ita provocat: Mit was Schein kan doch ein Atheist sich bereden / daß diese Leute solche Phantasten / Narren oder thörichte und verzweiffelte Böfewichter gewesen wären / welche ohne alle Noth und Nutzen sich etwas im Sinn genommen / und mit ihren großen Schaden / Elend / und Tod / andern Leuten / und

und zwar den allergelehrtesten und klügsten unter denen Jüden und Heyden hätten vorschwören wollen/ wenn sie dessen keine Gewißheit gehabt hätten/ was Sie von der Person/ Lehre/ und Wunder Christi selbst gehöret/ gesehen/ und hernach verkündigt. Welcher Lügner wird den hundertsten Theil des Elendes/ welches die Christlichen Lehrer über die Wahrheit ausgestanden/ über der Vertheidigung einer Lügen auf sich nehmen/ davon er keinen Nutzen hat? Nonne igitur hic cum *Lactantio* recte dici potest; *in quibus absuit studium lucri, (addo & honoris & voluptatum,) ab his etiam absuit voluntas & causa fallendi. de Relig. falsa c. IV. p. 13.*

§. 17. Conferat quis, si placet, paganismi propugnatores, & Mahumedanismi, & quantum distent ab his sanctis ministris propagationis Christianæ Religionis, ipse viderit. Illi enim fuerunt vel *poetae* fabulatores nugacissimi, qui ut aures plebis curiosas tantum demulcerent, & lusum haberent, in quo suum ingenium exercerent, tantas nœnias commenti sunt, quas ipsi saniores gentiles merito exhibilarunt. Quare & Plato eos a Republica removisse dicitur. Vel fuerunt *Aruspices & Pontifices* astutissimi, qui miris fraudibus ac technis miseræ plebi proterve illudebant, & variis suis fictisque auguriis, & oraculis, eos terrebant, quique cum dignitate etiam conjunctam habebant summam rerum potentiam, quibus nolentes facili opera coercere & subjugare poterant. Vel erant *Philosophi*, homines, ut *Tertullianus* eos vocat, *gloria & eloquentia solius libidinosi*, qui etiam si satis paganismi absurditatem agnoscerent, veritatem tamen in justitia detinebant, ne vel Socratis fata subire cogerentur, vel suam existimationem, auramque popularem perderent. Vel tandem fuerunt *Tyranni* crudelissimi, & ad fraudes, rapinas, cædesque quasi nati, ut ex historiciis profanis satis superque patebit. Conferantur & propagationis media ab utraque parte, tum paganismi, tum Muhamedismi & Christianæ Religionis. Illa fuerunt *Arma*, quibus adjacentes regiones subjugatæ, etiam ad superstitionem paganismi cogebantur, ut & factum est in Oriente cum Religione Mahumedis: vel fuerunt consilia *Pseudo-Politica*, quibus

bus cavebant, ne diversa in Regnis Religio aliquid imperio periculi vel detrimenti afferret, sed ut sub prætextu Religionis, superstitiosum vulgus eo magis arceatur: *vel fuerunt carnis illecebræ, & mundana commoda, cum omni libidinum effræna licentia, quibus inter barbaras nationes Muhammedismus se longe lateque diffudit.* De quo in specie *Carl. Wolzeley* recte asserit, quod *ipsius propagatio sit facta tribus modis: (1.) Vi & gladio, ut etiam impostor Mahumedes dicere & aperte profiteri non erubuit, se a Deo esse missum, ut gladio & armis suam religionem inter populos propagaret. (2.) Quod, omnis inquisitio Religionis & doctrine, Mahumedis ab ipso plane sit verita, de quo non immerito Ludov. Vives dixit; tutum est mentiendi genus, nulle rationem eorum, que dicas reddere. (3.) Quod omnes libidines & voluptates impune concedat, imo suo exemplo commendat.* Quæ quidem carnem sapiunt, nihilque magis abhorrent quam Mysterium crucis, istamque divinam propagationis indolem, qua Religio Christiana propagata est. Illa enim nullis armis, nec vi ulla externa, est fundata vel propagata, imo nulla auctoritate & mandato Principis seu Magistratus firmata & defensa. Voluit enim Deus præcavere hominum suspicionem, ne forte Religionem Christianam putarent esse *Evnyca* quoddam politicum, ut bene observat *illustris Pusendorfius in Historia Univers. part. I. p. 738. §. 8.* Solo verbo crucis & miraculis divinis facta est divina propagatio Religionis Christianæ: Apostoli enim nulla vi, nisi divina efficacia convincendi animos armati, miraculis tanquam sigillis Doctrinam suam obfignarunt, & his ipsis mediis divinis, tot millia paganorum, a tenebris ad Lucem, a potestate Satanz ad Christum converterunt. *Actor. XXVI. v. 18.* ut paucis annis post, in omnem mundum sonus verbi crucis exierit, & Idola paganorum, crassasque ipsorum superstitiones superavit gloriosissime. *confer M. Pascal penfées cap. XV. n. 7. p. 81. 82.*

§. 19. Neque Apostolorum tantum ætate hæc divina religionis Christianæ propagatio ita facta est, sed etiam per

vos Apostolicos, tribus sæculis sequentibus. Qui nulla principum auctoritate adjuti, sed potius tot persecutionibus & tyrannide ab ipsis exagitati sunt, & tamen per omnes fere mundi partes, hanc Christianam Religionem longe lateque sub perpetua cruce propagarunt. Ita, ut jam suæ ævo *Tertullianus* in suo apologetico paganis objicere possit: *Hesterni sumus, & vestra omnia implevimus, urbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatium, senatum, forum, sola vobis relinquimus templa.* Ex quibus omnibus, non potest non divina propagationis indoles illucescere, ut quæ his ministris & mediis mundo abjectissimis, cœpta & continuata est feliciter. Optime hac de re loquitur *Hugo Grotius* in *Tract. de veritate Religionis Christi. libr. II. §. 18.* ubi inquit: *Videmus ita plerosq; homines comparatos esse, ut regum & potentum exempla facile sequantur: eosq; magis, si lex etiam & coactio adsit. Hinc paganarum religionum, hinc Mahumeticæ incrementa. At qui Christianam Religionem primi docuerunt, non modo sine omni imperio fuerunt, sed & fortune humilis, piscatores, textores, & siquid huius simile. Et horum tamen opera, dogma illud inter annos triginta, aut circiter, non tantum per omnes Romani Imperii partes, sed ad Parthos quoq; & Indos pervenit. Nec tantum ipso initio, sed per tria ferme secula, privatorum opera, sine minis ullis, sine ullis invitamentis, imo renitente quam maxime eorum vi, qui Imperia obtinebant, promotæ est hæc Religio, ita, ut antequam *Constantinus* Christianismum profiteretur, hæc pars Romani orbis prope major esset. Apud Græcos, qui morum præcepta tradiderunt, aliis simul artibus reddebant se commendabiles, ut *Geometria* studio *Platonici*, *Peripatetici* animarum ac plantarum historia, *Stoici* dialectica subtilitate, numerorum & concentuum cognitione *Pythagorici*, multis adfuit admirabilis quedam fecundia, ut *Platoni*, *Xenophonti*, *Theophrasto*. At primo Christianismi doctoribus, ars talis nulla, sermo simplicissimus, & sine illecebris, sola præcepta, promissa, minas, nuda oratione proferens: quæ cum per se non habeant efficaciam parem tantis progressibus, omnino necesse est, statuamus, aut miracula adfuisse, aut arcanam Dei actionem adspirantem negotio, aut utrumque. Hactenus *Grotius*.*

§. 19. Quamvis vero Pauli ad pedes *Gamalielis* edocti,
& Pa-

& Patrum ecclesiasticorum exempla, qui etiam philosophiam calluerunt, huic assertioni obstare videantur, tamen re ipsa, si rem penitus confideremus, amice conspirant. Paulus enim ante suam conversionem, in humana sapientia eruditus quidem fuit, sed ea in propagatione Religionis Christianæ usus non est, adeo, ut a Philosophis Atheniensibus audiret *σπερμολόγος* & Festo putaretur insanire ob nimium *γραμμάτων* studium *Actor. 26. v. 24.* Quin & ipse aperte ad Corinthios fatetur, se non venisse ad eos *καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας*, neque sermonem suum ad eos fecisse, *ἐν παιδείᾳ ἀνθρώπινης σοφίας λόγοις*, sed *ἐν ἀποδείξει πνεύματος & δυνάμεως*, seque nihil iudicasse scire, præter Christum, *ἢ τὸν ἐσταυρωμένον.* (1. Cor. II, 1. 2. 4.) ne forsitan ipsorum fides in humana sapientia nitetur, sed in potentia divina. Patres vero ecclesiasticos quod attinet, ut vel partim ipsi ex Philosophis Christiani, & Christianorum doctores facti sunt, vel cum Philosophis obrectatoribus pugnant, sic primum ipsi confessi sunt se in Religione Christiana tantum invenisse veram & divinam Philosophiam, ut *Justinus habet in Dialogo cum Tripbone*, nec philosophia humana directe ad Religionis Christianæ propagationem usi sunt, sed ut spoliis Ægypti, & tantum *κατ' ἀνθρώπων*, idque primis sæculis factum est parcius, & non nisi cogentibus adversariis. Deinde vero, si qui humana sapientia abusi sunt, certe iis temporibus factum est, quæ ecclesia jam tum a prima Apostolorum simplicitate nimium deflexerat, & ecclesiæ doctores hanc propagandi viam sub cruce, ut plurimum deferrerant, brachio sæculari, ut vocant, seu potentia Magistratus politicæ, magis confidentes, quam potentia & gratia divinæ. Quod ut a primis Apostolorum vestigiis longissime recedit, sic neque probare, neque excusare possumus.

§. 20. Manet tamen laus propagationis divinæ sub cruce, qua se Religio Christiana in universum terrarum orbem diffudit, salva & integra, tum quæ per Apostolos facta est, dum per viros Apostolicos, & doctores Christianos in sequen-

tibus

tibus sæculis. Nec ea sub Papatu plane desit, quamquam, quod negari non potest, valde sit impedita. A puriori enim sua indole, & a prima propagatione Apostolica, nimium quantum recessit, & tot modis degeneravit, vix paucis servatis, qui suas vestes his sordibus antichristianis non maculaverunt. Habent quidem & jam Romæ congregationem, ut vocant, *de propaganda fide*; quæ ipsa congregatio nuper exequias magnifice celebravit noto zelotæ Card. de Collonitsch. & quotannis fere *Missionarii* in disitas mittuntur regiones, vix tamen eam tam propagationem Christianæ Religionis, quam *Papatus & Monarchiæ Papalis* dicere poteris, ut quæ non fiat ad amplificandam Christi gloriam, sed Pontificis potius antichristianam dominationem; quæque, ut ex scriptis multis de *Hispanorum* propagatione in *America* judicari potest, non verbis & miraculis Petri, sed *gladio Petri*, & multo innocenti sanguine facta. quam quidem non Christianam, sed diabolicam illam propagationem, prout descripta scilicet habetur, omnis vere Christianus, vere catholicus, non potest non abominari, & toto animo constanter detestari. Christus enim suam doctrinam sola doctrinæ efficacia, miraculis divinis, divina semper indole propagavit, & propagari voluit. *Apologia A. C. p. 186. 187. 499. 95.* Esti autem aliquoties in ipso concilio Tridentio abusive agitur de *incremento & exaltatione fidei & religionis Christianæ*, imo anathema esse jubetur, si quis dixerit, non esse *Christianum*, qui *fidem* sine caritate habet: rectius tamen in ipsis decretalibus se habet *Clementina* illa sententia, *Christi fidem* haberi non credi, qui ad Christianorum baptismum invitatus cognoscitur pervenire. Et quis ignorat, favorem religionis & piarum causarum sæpe impium esse inter tot sectas?

CAP. III.

DE INDOLE DOCTRINÆ PROPAGATÆ.

§. 21.

Sed ne diffusiores simus in hoc argumento, quam instituti

tuti nostri ratio permittit, progredimur etiam ad indolem Evangelii propagandi, ut ex hac etiam, divina Religionis Christianæ propagatio, eo clarius pateat, Indoles enim ipsius Doctrinæ propagatæ, cum propagationis Auctore, Ministris & mediis, accurate conveniat necesse est, si Christianæ Religionis veritas & divina propagatio constare satis debeat. Ut igitur Auctore Jesu Christo sub cruce propagari cœpta, & per Apostolos ministros verbi, sub cruce continuata est Religio Christiana: sic & ipsa doctrina christiana crucis indolem respuere non potest, sed illam, ut characterem proprium, semper habere debet. Nisi enim hoc esset, videri posset, se ut artes & doctrinæ cæteræ humanæ, sua novitate, jucunditate, subtilitate, aut utilitate, hominum animis commendasse, eamque admirandam atque amplam propagationem humano more sibi conciliasse, quod nunc quidem per hanc crucis indolem esse factam, vel fieri potuisse, nemo sanæ mentis facile judicabit. Sed ita fieri debuit, & aliter fieri non potuit propagatio Religionis Christianæ, nisi sub hac indole crucis. Una eademque enim est doctrinæ Christianæ indoles, qua se profert in *singulorum* animis fidelium, & apud quemvis in *individuo* fundatur & propagatur, quod non aliter fit nisi sub variis tentationibus: & qua se in *totum terrarum orbem*, boni fermenti instar, diffundit, atque expandit; quod itidem non nisi sub cruce perpetua fieri potuit, & ad divinam crucis indolem. Sub interna cruce verbum Dei in *cujusvis* animo seminatur, crescit, atque altas radices agit, externisque afflictionibus & tentationibus in dies magis firmatur atque corroboratur. Vexatio enim dat intellectum, & sub ipsâ crucis experientia; mysteria Regni Christi animæ panduntur, quæ antea videbantur occlusa & inaccessa: Sic & *homogenea* esse debuit externa doctrinæ Christianæ propagatio, quæ nec ulla alia nisi crucis indole se tam late propagavit aut propagare potuit. De utroque incremento, tum illo *distributive*, tum hoc nostro *collective* accepto, egit ubertim *Dn.*

D. Breithauptus in *Dissertat. de Myserio Crucis, & in Oratione de Reformationis Evangelicæ natura & indole.*

§. 22. Doctrina igitur Christiana, non curiosas & vanas hominum pascit mentes, variæ scientiæ & sapientiæ humanæ pabulo, sed Jesum Christum docet crucifixum, Judæis scandalum, & paganis stultitiam, in ejusque cruce omnem salutis nostræ spem collocat unice. Quod, quam absurdum, quamque indignum corruptæ rationi videatur, ex Celsi, Porphyrii & Juliani virulentis calumniis satis videri, & ex nostrum exploratione etiam cognosci poterit. Hunc enim filium Dei, atque verum Deum credere, qui per totam vitam miserime vixit, tandemque ignominiosa crucis morte periit, hunc adorare, & rejecta justitia carnis, & Religionē a patribus accepta, publicisque legibus stabilita, vera fide & fiducia, tanquam veram justitiam & sacram anchoram unice amplecti, quid magis Ratio sibi relicta abhorrere, aut stultum & insanum magis putare potest. Hoc certe, ut Lutherus loquitur in Commentario ad Galatas cap. 1. *non est predicare in gratiam hominum & mundi: Mundus enim non potest gravius aut acerbius irritari, quam cum damnatur sapientia, iustitia, Religio & potentia ejus.* Nec ulla ratione Indifferentium foveri, ex vicibus Christianismi ostendit D. Antonius, ex instituto ægens de *conversione Samaritanorum ad Christianismum*, speciatim §. 7. 12. 13. 44. 54. seq. Arcet etiam hæc consideratio omne studium *propagandi sectam*; eo scilicet sensu, quo vox *secta* hodie vulgo accipitur. Hinc & in eundem finem ὑποτόπισιν Evangelico-Apostolicam commendavit olim Præses meus in scripto adversus librum, *Unfug dictum, in κρηπίδιον veri studii religionis*, p. 6. 34. 141. item ad *sectam declinandam*. p. 21. sq. 41. 42. 54. 72. 79. 91. 99. 106. 132. sq.

Ut ergo ad ipsius Christi causam redeamus, quomodo hunc Jesum crucifixum & doctrinam crucis homines explosis Diis patriis & derelicta antiqua sua superstitione, recipere potuerint, sine divina efficacia & maxima crucis victoria, ipsi judicent, qui Religionis Christianæ propagationem

nem negant esse divinam. Certe enim nec ulla eloquentia, aut fallendi astucia hoc, si humanis fraudibus res acta fuisset, vel uni simplicissimo hominum, non dicam toti mundo, persuaderi potuisset. Est enim manetque Christus crucifixus corruptæ rationi σημεῖον ἀντιλεγόμενον *Luc. II, 34.* & Christianismus λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα σκανδάλου, ut loquitur *Macarius Hom. XXIV. §. 6. in fin.* usque dum in luce Dei sanctuarium illud Domini submisit ingrediatur, illamque admirabilem crucis sapientiam ἐν μυστηρίῳ sub fide discat atque agnoscat.

§. 23. Neque vero solum Religio Christiana Christum crucifixum omnibus annunciat, sed ipsius crucem portandam omnibus etiam inculcat ipsius discipulis. Hæc enim inter primas * lectiones fuit, quas salvator noster dedit suis, ut sibi ipsis mundoque & mundi vanitatibus sincere renunciant, atque crucem quisque lubens in se suscipiat. *Luc. XIV. & Matth. XVI.* Hæc etiam Apostolorum fuit constans inter omnes gentes doctrina, Christianum oportere per multas tribulationes ingredi regnum cælorum *Act. XIV, 22.* Christianos ad crucem vocatos esse *1 Petr. II, v. 21.* & omnes etiam θέλοντες ἐν σθεβῶς ζῆν persecutionem debere pati *2 Timoth. III, 12.* neque aliter nisi per συμπαθεῖν fieri posse συγκληρονομήσας Christi *Rom. VIII, v. 17.* Qua quidem doctrina crucis, neque Christus neque Apostoli, Christianismi candidatos, ut primum videtur, detertere voluerunt, nec eam, ut nodum & cuneum legalem iis proposuerunt, sed tanquam conditionem evangelicam & testamentariam, qua illi agnita, de sumibus expendendis in tempore cogitarent, & ita bene præparati rem ipsam aggredierentur (*Luc. XIV, 28.*) eo firmiori animi proposito. Neque etiam hæc crucis doctrina urget temulentam & insanam sui destructionem, seu furiosam desperationem, [ut multorum fuit paganorum, & ut dicunt, hodiernorum Japonensium in sua Religione, inter quos Diabolus, simia Dei, hanc sanctam crucis indolem sædisimam & crudelissimam modis æmulari] videtur]

videtur] sed urget sobriam & spontaneam sui ipsius abnegationem, non ex proprio ausu & conatu, sed ex voluntate Dei ipsiusque sanctissimo nutu, in omnibus nostris circumstantiis diligenter exercendam. Ipsi Apostoli non dissimulant sensationes & tentationes suas e. g. 2 Cor. 7. 5. 6. 13. Vide supra §. 7. 5. de præjudicio Stoicis seu Christianismi Stoici. Tota tamen hæc crucis doctrina, licet sit evangelica, & vere Christiano dulcissima, corrupto tamen carnis sensui stultissima videtur, & acerbissima, stultiusque crucem horret, quam infantes insipidi, rejecta medicina saluberrima, horrent molestiam medicinalem. Durum & intolerabile, imo absurdum & noxium putat ratio sibi relicta, quicquid de cruce & hac doctrina crucis unquam audit. Putabimusne igitur hanc Christianæ Religionis doctrinam, quæ tam dura & ingrata carni proponit, nullaque mundana commoda, sed crucem, pericula, & infinitas afflictiones, imo ipsam mortem suis sectatoribus in his terris promittit, tantum in se habere suavitatis & dulcedinis, ut tot millia hominum, qui omnes a natura nihil magis nisi hæc fugiunt, suis fraudibus allicere, & in suas partes ullo modo trahere poterit? Omnes sane artes magicæ, si in totum mundum fascinandum conspirassent, id præstare non potuissent, quod victoria verbi crucis in animis divina sua *εσπερία* maximo sane miraculo nobis præstitit. Hæc enim sola effecit, ut gentes ad luxum, voluptates, & fortunas sæculi adsueta, rapinam suorum bonorum, nuditatem, paupertatem, contumelias, & durissimas afflictiones non solum patienter tulerint, sed etiam de iis, tanquam magno crucis triumpho, ad stuporem usque infidelium gloriæ fuerint. *Seckendorffii Christen-Staat. lib. I. c. VII. p. 82. 83. & L. 1. bist. Luth. f. 6. (m) L. 3. f. 235. (n)*

* An. 1706. auctore D. P. Malmberg prodit Rosa inter spinas, i. e. Veritas Christianismi. Laudatur jure liber Jo. Canuti Lenzi de veritate Religionis Christianæ §. 17. Sed inter alia reprehenditur quorundam via ad Christianismum singularis per abnegationem sui, contemptum mundi, ignominia & vita.

§. 20.

§. 20. 19. Quos veliti auctor, conicere non licet. Vera autem sententia ipsa asseritur a Præside duabus epistolis, quas subjunxit dissertationi de odio pœnitentia & de genuino principio actionum Christianarum.

§. 24. Cæterum ea etiam est doctrinæ christianæ indoles, ut nullam peccandi libertatem, vel carnis licentiam suis concedat, sed veram pietatem morumque sanctitatem, cum strictissima abstinentia, plus quam philosophica, exigat; quæ omnia hominibus plerumque solent esse ingratisima. Hic enim præcipuus Doctrinæ christianæ scopus est, ut perditam vitam divinam, per Jesum Christum sub crucis mysterio in hominibus restauret, vitamque animaleam seu carnalem subigat, & divina virtute superet. Inde non magnanimitatem Aristotelicam aut cupiditatem gloriæ & famæ immortalis, quæ sunt vitæ animalis, sed veram fidem, caritatem, humilitatem & puritatem, divinæ vitæ Radicem atque ramusculos, toties rotiesque docet & tam serio inculcat 1 Theff. 2, 3. 6. 2. Tim. 3, 5. 6. 10. 11. confer de his Henricum Morum in Mysterio pietat. lib. II. c. IX. X. XI. XII. p. 88. seqq. & Ardentium nostrum L. 1. de V. C. c. 38. §. 2. 5. 9. c. 39. 1010. (una cum repetitione apologetica A. 1620.) c. 4. §. 5. 6. c. 3. §. 9. c. 14. §. 2. c. 26. §. 10. c. 20. §. 6. Hæc igitur adpalatum esse potuerunt tot gentium? Quæ laxis undique sub paganismo habenis, in turpissimas ruebant voluptates, & sub ipsis suis sacris nefandissimas impuritates & libidines perpe- trabant, quæ & castis auribus recensere grave foret? num hæc, inquam, ulla *παραλογία* humana se hominum animis commendare poterant, & sui propagationem humanis viribus promovere? Nonne potius ipse doctrinæ rigor fecit, ut pagani illam abhorrent, tanquam noxiam reipublicæ, & omnium malorum & calamitatum causam, ut inde etiã a nonnullis calumniam passa est. vide *Kortholti obirectatorem paganum lib. 1. c. 8. p. 112. seqq. & lib. III. c. 15. p. 664. seqq.* Et tamen contra tot inveterata gentium vitia, & pessimas consuetudines, quæ in alteram fere naturam abierant, Religio Christiana militans sua doctrina saluberrima paucis post annis egregie triumphavit,

vit, & sese divina potentia tam latissime propagavit.

§. 25. Et tamen in sua indole permansit perpetuo *Διδο-
σκαλία εἰρηνική*, ut vocatur ab Origene, nullaque externa
coactione, quam plane respuit, vel violenta ratione se gen-
tibus obtrusit, aut paganismum superavit. Recte enim ait
*Lactantius de justitia libr. V. c. XIX. §. 12. Non est opus vi & injuria,
quia Religio cogi non potest; verbis potius, quam verberibus, res a-
genda est.* Supra etiam §. 16. fufius offendimus, quibus me-
diis Religio Christiana propagata fit, & quod sine omni ex-
terna vi, aut auctoritate publica, aut armis se diffuderit. Non
vero hanc pacis indolem constanter servavit Religio & do-
ctrina christiana in sui tantum propagatione, sed & in sui
defensione. Postquam enim majora incrementa ceperat Chri-
stianismus, & Paganismus e contrario ex orbe paulatim luce
evangelii expelleretur, ita, ut contra paganorum crudelissi-
mas persecutiones facile armata manu se christiani defende-
re potuissent, id tamen noluerunt, & magis occidi volue-
runt, quam occidere. Ad hanc enim pacis indolem do-
ctrinæ christianæ, confidenter provocat *Tertullianus in Apolo-
getico*, ubi, cum dixerat, Christianos paganorum urbes, in-
fulas, castella, municipia & fere omnia impleffe, pergit:
*Cui bello non idonei, non promti fuiffemus, etiam impares copii, qui
tam libenter trucidamur. Si non apud istam disciplinam magis oc-
cidi liceret, quam occidere.* Quæ quidem indoles pacifica pro-
pagationis Relig. Christianæ, si in sequentibus seculis post
Constantinum Magnum quandoque neglecta est, ut vel armis
facta vel defensa videntur: illud sane non factum est ad ex-
emplum primum primæ propagationis Apostolicæ, sed ex
principiis *Pseudo-Clericis & Politicis*, a nobis non excusandis.
conf. §. 19. 20. & Spen. consil. Lat. P. 1. p. 23. 276. a. 376. b. 253. a. 263. 357.
Quid enim Religioni cum armis? ut cum Comenio loquamur.
*Habet sane illa quoque sua arma, quibus se adversus hostes suos de-
fendit, sed spiritualia, sicut & ipsa est spiritualis tota, & Deus, cum
quo hic res est, spiritus purissimus. Defendenda agitur est imo &
propaganda ut rectissime dicit Lactantius supra citato loco,*
Religio,

Religio, non occidendo, sed monendo, non savitia, sed patientia, non scelere, sed fide: illa enim malorum sunt, haec bonorum: & necesse est, bonum in Religione versari, non malum. Nam si sanguine, si tormentis, si malo Religionem defendere velis; jam non defendetur illa, sed polluetur atque violabitur, nihil est enim tam voluntarium, quam Religio: in qua si animus sacrificantis adversus est; jam sublata, jam nulla est. Nec defuerunt etiam per omnia saecula fideles testes veritatis & crucis Christi, qui crucis indolem, pure agnoverunt, ab eaque declinatam propagationem Religionis christianae, tanquam ad primam normam Apostolicam, subinde revocarunt, ut fuse patet ex Historia Ecclesiastica & ex Flacii libro de Testibus veritatis. Quomodo igitur in tanta pacis indole doctrinae christianae, sub mediis populis barbaris duri cordis & cervicis, tam admirabili propagatione expandi potuisset, solo verbo crucis & miraculis, nisi divina verbo & doctrinae adfuisset potentia, & animos hominum convincendi penetrans efficacia?

§. 26. Paucis, quaeso, conferamus cum hac indole doctrinae Christianae Paganismi & Muhamedismi indolem, ut ita opposita, quod dicitur, juxta se posita, eo magis illucescant. Utriusque sane indoles, crucem horret, eamque fugit quam longissime. Paganismus enim in sua doctrina tot in numeris Diis Deabusque atque Heroibus superbit, ut *Maximus Tyrius Dissertatione I.* Caelum Deorum non aliter tanquam splendidam principis aulam nobis describat, ubi unus quidem fit summus rerum arbiter, sed multos a latere habens ministros & Regni consortes, quos non tantum *triginta millia esse dicit, sed innumeros.* dicit enim quod fit *θεός εις πάντων βασιλεύς και πατήρ η θεοί πολλοί. θεσ πάντες συναρχοντες θεσ.* & hanc dicit sententiam esse *& grecorum & barbarorum, in hoc consentire sapientes atque stultos.* Editio Oxoniensis p. 5. & p. 18. 19. *Quae omnia crasse vitam mere animale[m] sapiunt, & ad pompam Religionis excogitata sunt. Taceo, quam indigna & horrenda flagitia de diis deabusque suis confessi sint, tot stupra, adulteria, furta, libidines, incestus, parricidia, quos tales, si*
in ter-

in terris essent, Republica nulla tolerare posset. Et quæ ipsorum nefanda sacra, cruenta, impurissima & turpissima fuerint, patebit ex *Lactantii libr. I. de falsa Religione & apud Henr. Morum libr. III. de Mysterio pietat. cap. XI. p. 108. seqq.* Et quamvis paganismi doctrina etiam virtutes inculcare videatur, activas tamen tantum urget, passivas nescit; crucem enim non agnoscit, & hinc virtutum potius simulacra sunt, quam ipsæ virtutes. Humilitatem vitium putant Pagani, & abjectum animo dicunt vel desperatum, ut & obtrectatores vocarunt primos Christianos, qui veram sui ipsius & mundi abnegationem exercet sedulo. Puritatem nesciunt, nisi quæ corporis & animi mere naturalis, vel Philosophica est, mentis puritatem in spiritu, quæ sola Evangelio Christi fieri potest, ignorantes, unde nervose *Minutius Felix*, discrepantiam Paganismi & Christianismi in his ita denotat: *vos scelera admittis, punitis; apud nos & cogitare, peccare est. p. 132.* Amorem inter se habent, sed carnis, non spiritus, quem rectius modestiam & humanitatem, quam charitatem vocare possumus. Cæterum quam multa vitia Paganismi doctrina laxior permiserit, & quasi exemplis suorum Deorum probaverit, non opus est pluribus explicare. Quam vero longissime etiam a pacis indole Religionis Christianæ discesserit doctrina ipsorum, tot crudelissima bella produnt in externis regionibus, quibus non solum suum imperium, sed etiam paganismi superfectionem late propagarunt. Et sic se etiam habet cum *Muhamedumo*, qui ut ex fraudibus totus compositus est, sic nil nisi delicias carnis, libidines & turpissimas impuritates promittit, in hac non solum, sed quod horrendum dictu, etiam in futura vita. His enim illecebris impostor callidus barbaras gentes ad sua castra pextraxit facillimo negotio, quibus pravit ad orcum. Quam sanguinolenta autem sit Doctrinæ Mahumedismi indoles, ex hoc cognosci potest, quod non nisi gladio propagari velit. Ipseque impostor Mahumedes non solum, ut suam Religionem injustis armis, quam

latis-

latisſime poſſint, propagent conceſſerit, ſed in ſuis legibus plane juſſerit. Ex quibus omnibus luce clarius patet, quam nihil divini ſubſit doctrinæ Paganismi & Muhamedismi, ſed quam crasse omnia ſpirent impurum ſenſum carnis, vitamque mere animaleſ. E contrario vero & ipſa doctrinæ Chriſtianæ indoles, quæ ad divinam tendit vitam, ſatis docet, quam admiranda & divina facta ſit propagatio Religionis Chriſtianæ ſub cruce.

CAP. IV.
DE PROPAGATIONIS IMPEDIMENTIS ET
OBSTACULIS.

§. 27.

Post indolem doctrinæ Chriſtianæ nunc etiam ſe confideranda offerunt hujus propagationis impedimenta & obſtacula, quibus hoſtis humani generis eam retardare conatus eſt, ſed conato irrito. Quoniam enim a primo ſtatim lapſu inimicitia poſita ſunt inter Semen mulieris, & ſerpentem, ſerpentisque ſemen; *Gen. III. 15.* non potuit non ſe etiam hæc inimicitia ſerpentis manifeſtare in propagatione religionis chriſtianæ, qua ſuum caput & regnum conteri & deſtrui facile ſentiebat Diabolus, unde ſemper calcaneum Chriſti & Chriſtianorum ſugillavit, non ſolum, ut ſerpens aſtutus variis dolis, blanditiis, & fraudibus; Sed etiam ut Draco magnus & rufus, ut in Apocal. vocatur cap. XII. 3. 9. aperta vi & crudelitate, quando, qui antiquitus ſeducere per fallaciam conſueverat univerſum orbem, addidit cum fallacia vim, qua Reges & Principes, ac ſuperbos homines, inſtigavit ad perſequendum & occidendum electos propter verbum Dei, ut emphatice loquitur Rupertus Tuicenſis de Victoria verbi libr. I. c. VI. Ita enim debebat tentari & probari opus Dei ſub his inſultibus mundi atque Satanæ, ut eo glorioſior ſit Chriſti victoria, quo major Dracōnis antea fuerat pugna, & ut tandem ipſe inter medios imperet hoſtes. Pl. XC. 2. *Macarius Hom. XV. §. 11. & in opusculis de patientia c. 28.*

E

§ 28.

§. 28. Hæc vero impedimenta, quibuscum diu luctata fuit Christiana Religio in sui propagatione, non unius generis, sed multa & varia fuerunt, omnia autem, & gravissima & periculosissima; quæ quidem, non nisi leviter, pro nostri instituti ratione, attingere poterimus. Ut enim *ὁ ἀρχιμεινός* regno suo tenebrarum a primis statim mundi incunabilis veræ ecclesiæ sub V. T. semper adversatus est: sic & sub primis initis etiam Evangelii & propagationis Christianæ Religionis, furere incepit, & ipsum Auctorem Jesum Christum ejusque discipulos quam acerrime oppugnavit, ut patet jam ex superioribus. Nec tamen hoc sine omni occasione & specioso titulo, sed sub ipso prætextu veræ Religionis, antiquitatis studio, & Zelo divino, quibus suos crudelissimos ungues regere, miserisque hominibus astute imponere poterat. Cum enim Dôctrina Christi & Apostolorum novam plane religionem constituere videretur, & antiquas Judaismi & Paganismi plane tollere, hoc novitatis odioso nomine ita Judæorum & paganorum incitabat animos, eorumque armabat furorem, ut pro antiqua & vera sua Religione pugnare, & divino plane ac justissimo Zelo, novam hanc novaturientium superstitionem suppressere se putarent. Hinc antiqua & Judæorum & paganorum querela fuit cum *Symmacho*: jam si longa etas auctoritatem Religioni facit, servanda est tot sæcula fides & sequendi sunt nobis parentes, qui secuti sunt feliciter suos. *Epistol. lib. X. epist. 1. cf. Ps. 49, 20.* Tantam enim vetustatis auctoritatem esse volebant, ut inquirere in eam scelus esse putarent. Non autem, quæ nova videbatur Religio Christiana, talis re ipsa erat, sed potius antiquissima, ut quæ primum in Paradiso, ipso protevangelio erat fundata. & sub tota religione Judaica tot figuris & typis adumbrata, atque Prophetarum variis prædicta erat, ut non minus vere, quam confidenter Paulus affirmare posset, se nihil aliud docere, præter id, quod Moses & Prophetæ, Judæorum doctores, jam dudum docuissent. *Actor. XXXVI, 22. Novum enim testamentum veteris adimpletio est, & in utroque idem restator Christus est, qui pro nobis morte suscepta nos heredes*
Regni

Regni aeterni facit. Lactantius libr. IV. de Vera sapientia p. 302. S. 7.
 Id quod etiam eleganter expressit Prudencius in Hymn. X. de
Passione S. Romani v. 621. Edit. B. Cellarii p. 211. seqq. Sed ita sunt
 hominum mores, ut in divinis, non fundamentis & rerum ve-
 ritati tranquille & sollicitè attendant, sed temerario, tumultua-
 rio, & præcipiti iudicio divinam veritatem, ut rem novam &
 inauditam plane rejiciant, perverso Zelo & antiquitatis amo-
 re nimium occæcati, cum tamen ipsa veritas semper sit anti-
 quisissima.

§. 29. Primi qui propagationi Religionis Christianæ o-
 bicem ponere voluerunt, fuerunt Judæi, ut qui contra do-
 ctrinam Christi hæud raro ad auctoritatem Abrahami patris
 sui provocare solebant. *Joh. VIII, 33. Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν*
 & *vers. 53. ejusd. cap. μή σὸ μέγαν εἶ τὸ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ*
 ejusque doctrinam Motis & Prophetarum auctoritate preme-
 bant. *Joh. IX, 28, 29.* Quamvis enim haberent in libris Mo-
 sis & Prophetarum amplissimas de suo Messia venturo promissio-
 nes, quas & quot die in suis Synagogis legebant, sed non in-
 telligebant: attamen ex fastu Judaico, & odio crucis, Je-
 sum Nazarenum contra tot divina signa & miracula (ex qui-
 bus etiam, teste Nicodemo, in sua conscientia convicti e-
 rant *Joh. III, 2.* quod a Deo missus esset) rejiciebant, eumque
 ut verum Messiam recipere nolebant. Pharisei enim Hypo-
 critæ, & Sadducei profani Empæctæ cum Herodianis, con-
 junctis viribus se Christi & Apostolorum Doctrinæ oppone-
 bant, magno sibi opprobrio fore putantes, si a Jesu Nazareno
 & suis discipulis Laicis doceri, ipsorumque Religionem, quæ
 in meram superstitionem fere degeneraverat, ab ipsis reforma-
 ri permitterent. Talem certe non expectabant Messiam, sed
 qui eos Terræ dominos constitueret, jugumque Romanæ ser-
 vitudinis frangeret, & ipsos suis legibus tranquille & secure vi-
 vere sineret. Quod cum Jesus Nazarenus, pauper, & omni
 auctoritate humana & viribus humanis destitutus, nec præ-
 stare vellet, nec, ut putabant, posset, illum repudiabant, i-
 psumque ut nimis asperum ipsorum vitiiis, & nova molien-

rem, acerbissimo odio persequerantur, & tandem ludibrio habitum, & omnibus contumeliis affectum, per manus Romanorum cruci affigebant: haud obscuro signo, & Judæos & paganos, qui se in passione Christi conjungebant, etiam communi odio in Christum & Christianam Religionem inter se conspirasse. *Actor. IV, 24. 27.* Christo igitur e medio sublato, sublata quidem simul cum ipso suam doctrinam primum putabant; sed cum diebus pentecostes vulnus quasi recrudesceret, & malum per Apostolos ulterius serperet, ira ipsorum transit in furorem. Tum enim actum esse, de antiqua fide Judaica, de sua auctoritate inter Judæos, & de tranquillitate publica putabant, nisi in tempore providerent, & propagationem Religionis Christianæ in prima herba suffocarent. Apostolos ergo, ut turbatores tranquillitatis publicæ, ut schismaticos & Hæreticos, in vincula publica conjiciebant, non una vice, ipsis primum diris minis interdicentes, ne de Jesu Christo amplius quicquam docerent, *Act. IV, 17.* & cum ipsorum opinione Apostoli contumaces essent, spretoque interdicto in docendo tamen pergerent, virgis & flagellis ipsos cædebant, castigaturi ipsorum temeritatem. *Actor. V, 17.* Cum vero nec hæc sufficerent ad sedandos motus, sanctum Stephanum capitis damnabant, & more Judaico lapidabant *Actor. VII.* ut vel tanto Exemplo severitatis territi Apostoli, a propagatione fidei tandem desisterent. Ipse Paulus, cum adhuc esset Saulus, tum quoque ut Lupus rapax mane dilacerare omnia incipiebat, nescius, quod idem suam prædam vesperi sit inter Christianos distributurus *Gen. XLIX, 27.* hic ut erat Phariseus, sic pro Religionis Judaicæ puritate divino se agere putabat zelo, minas cadesque erat spirans contra istos Novatores Christianos, quos undique persequeratur, captivos ducebat, & ut Christum abnegarent, cogebat, donec tandem media in via ad Damascum, luce divina illuminatus, & in terram prostratus, victas Christo daret manus, illustri crucis victoria factus illius Apostolus, & *αὐτὸς ἐν λόγῳ*, quem antea tam dire in suis membris persecu-

secutus fuerat. Quod mirabile conversionis exemplum, vel tandem Judæos monere debuisset, ut, instar Philistæorum, hoc suo Goliatho devicto (*r. Sam. XVII.*) fugerent a facie Jesu Christi, & gloriæ ejus victricis, neque tam proterve pergerent contra stimulum calcitrare *Actor. IX, 5.* & frustra *θεομαχῆν*. Sed furor exacerbatus semel, desperata res est, & nullam, quam Deus ex summa sua benignitate & *συνναταβάσει* offert, admittit medicinam, neque prius sapere discit, quam sero nimis sub gravissimis & justissimis Dei judiciis. *Psal. II, 4. 5. Proverb. I, 26. seqq.* Paulum igitur ipsum, cum, suis infidiis ereptum, occidere non possent, Jacobum per Herodem interficiebant, qui auræ popularis servus, videns Judæis esse gratum, culpam culpæ addere, Petrumque pari modo opprimere volebat, nisi præventus atque illusus fuisset Dei potentia & providentia. *Actor. XII.*

§. 30. Accessit tamen etiam alia causâ, quæ Judæorum furorem non leviter auxit, eosque majori odio stimulavit adversus Doctrinam Christianam. Fuit illa, propagatio Evangelii inter paganos, quos præ fastu Judaico intolerabili canes putabant, & perpetuo exules ab omni communionione Dei. Se enim, per monopolium quasi, ut Israelitas & Abrahami semen promissionem & hæreditatem vitæ externæ certo habere gloriabantur, exclusis cæteris gentibus omnibus. *conf. פרקי אבות כל-י ישראל יש להם חלק לעולם הבא.* His igitur Paganis, rejectum ab ipsis Evangelium annunciari, præ invidia & odio fremebant, præcipue, cum etiam illud feliciori successu sub iis, quam sub Judæis, propagari viderent. Ita enim solet pallidus livor ipse non ingredi regnum cælorum, & ingredientibus quoque arce-re, iisque suam salutem invidere. *Matth. XXIII, 13.* jam olim Christo adhuc vivente ipsi per convivium objiciebant, an vellet abire ad *διασποράν τῶν ἑθνῶν*, & docere Græcos. *Joh. VII, 35.* quod tamen plurimi de Judæis inter græcos habitantes intelligunt. *confer. Usserii Harmoniam in hunc locum.* Cum vero de-

inde Apostoli aperte dicerent, se quidem Judæis primum annunciaſſe Evangelium, ſed cum illi hoc rejecerint, ſe nunc convertere ad paganos *Actor. XIII, 36.* facile conjectura aſſequi licet, quantam invidiam quantumque odium hoc illis apud Judæos fecerit. Patet etiam ex Pauli exemplo, quem Judæi Zelotæ in Templo comprehenſum, ob nullam aliam cauſam, niſi ob propagationem inter gentes, tam indigniſſime tractarunt, eumque morte dignum tantis clamoribus judicarunt *Actor. XXI, 28. collat. Actor. XXII, 21, 22.* Imo Judæi præſertimque, ut ex Actis patet, etiam paganos exacerbarunt contra doctrinam Chriſtianam, eosque ad graviſſimas perſecutiones excitarunt. His ergo difficultatibus ſub primis initiis propagatio Religionis Chriſtianæ ſtatim premebatur, ex quibus ſane non niſi divina potentia eluctari poterat.

§. 31. Neque vero hæc tantum inter Judæos infideles remoram facere volebant propagationi Chriſtianæ Religionis, ſed etiam inter ipſos fratres fideles & Judæos, non leve hoc primo initio erat offendiculum, quod & inter paganos Evangelium de Jeſu Chriſto propagari deberet. Ipſe Apoſtolicus Petrus, qui ætate & auctoritate, [non tamen Papali] merito *ἐὸς* eccleſiæ ab Apoſtolo Paulo dicitur, non niſi divina & peculiari revelatione de hac propagatione inter paganos, convinci potuit, adeo, ut poſt admonitionem Dei terfactam, ne quod ipſe purificaffet, ille impurum diutius judicaret, ad Cornelium venit, tandemq; audita tota narratione Cornelii, de ſua converſione, ex animi plenitudine & læta admiratione confellus ſit: *ἐπ' ἀληθείας καὶ λαμβάνομαι, ὅτι ἂν ἔστι πρόσωπολήπτης ὁ Θεός*, quali diceret; nunc tandem ipſa experientia plene agnoſco, quam vere Deus non ſit *προσωπολήπτης*, quod quidem ſæpius ex Lege audiveram *Deuter. X, 17. 2. Par. XIX, v. 7.* ſed non in hac applicatione præctica ita vivide, ut nunc agnoveram. Et tamen ex hoc ipſo factò Petri non levis *σύβραξις* etiam inter fratres oriri potuiſſet, qui id Petro vitio dare volebant, quod ad paganos ingreſſus ſit, & cum

his comederit, nisi ex Petri Apologia & narratione, pacatis animis rem penitus & accuratius agnovissent, Deumque in sancta *ἱερωσύνη* laudassent, quod & gentibus, (quod ipsis incredibile visum erat antea) quod, inquam, & gentibus penitentiam ad vitam dederit. *Actor. XI, v. 2, 3-18.* Additur tamen in hoc ipso capite *v. 19.* quod nonnulli, qui in prima super ecclesiam persecutione post mortem Stephani facta, dissipati fuerint, exierint quidem usque ad Phœniciam, Cyprum & Antiochiam, ad propagandam Religionem Christianam, sed nemini verbum locuti sint *εἰ μὴ μόνον Ἰσραηλῖταις.* Quod satis indicat, quam inveterata apud Judæos fuerit averfio paganorum, quamque altis radicibus se inter Judæos & paganos firmaverit odium nationale; quod nisi funditus ab Apostolis extirpatum sensim esset, plus illud aliis impedimentis propagationem Religionis Christianæ retardare potuisset.

§. 32. Quod Paganos attinet, ii sane non moderatiores fuerunt Judæis in suo furore contra Religionem christianam, sed eos omni crudelitate in his superarunt. Quanquam enim multi ex plebe paganorum, doctrinam evangelii a Judæis rejectam, avide & cum magno gaudio acciperent *Actor. XIII. 48.* principes tamen eorum, sacerdotes, philosophi, & sapientes plurima ex parte hanc crucis sapientiam non agnoverunt, sed acerbissimo odio religionem christianam, ejusque propagationem persecuti sunt. Quanquam & inter eos nonnulli cito, & sub ipsis initiis Christianismi, a divina verbi efficacia devicti sint, ut pater ex exemplo *Cornelii, Actor. X. Sergii, Actor. XIII. & Dionysii senatoris ex Arcopago, Actor. XVII. v. 34.* & aliorum, qui & dignitate, & sapientia inter ipso paganos fuerunt conspicui: unde malitiose calumniatur Julianus, neminem inter eos, qui ad Christum se converterint, fuisse de viris principibus & sapientibus, sed vel mulierculas credulas, vel abjectissimæ sortis homines. *Cyrillus libr. VI. contra Julian. p. 206. B.* Plurimi tamen eorum, quod negari non potest, inimici crucis insensissimi fuerunt. Principes enim cavebant,

bant, ne quid detrimenti hæc nova & inaudita doctrina ipsis afferret, imperiumque turbaret; sacerdotes vero, ne suis commodis, honore, dignitate, & divitiis ac religionis dominantis commercio privarentur, populusque, misere sub eorum superstitione captivus, jugum tandem excuteret. quibus ad-
 jungi possunt omnes illi, qui de cultu Idololatriæ quæstum faciebant, & hunc doctrina evangelii nolebant perdi. Inter quos tempore Apostolorum, ut ex Actis Apostolorum pater, fuit Demetrius, Ephesinus aurifaber, qui de quæstu suo timens, Dianæ auctoritatem servandam suæ avaritiæ præ-
 texebat, totamque urbis multitudinem, contra apostolos ciebat, infans clamoribus prædicans Dianæ divæ magnitudinem: *μεγάλη ἡ ἄρτισις Ἐφεσίων* Actor. XIX, 34. Philosophi & sapientes quidem curiositate & novitate ducti, audiebant primum Evangelii doctrinam, sed cum nihil in ea reperirent, quod factum suum philosophicum alere, & sapientiam suam variis naturæ arcanis augere posset, eam, ut stultitiam rejecerunt, suis dialogismis longissime abhorrentes a tanto crucis Mysterio, quod ipsis per Evangelium annunciabatur. Et sic religionis christianæ propagatio etiam inter paganos jam factis impedita erat.

§. 33. Sed cum nihilominus omnia hæc obstacula divina vis in propagatione religionis christianæ perrumperet, eaq; inter vulgus late serperet, tum ira in furorem conversa, crudelissime sævire cœpit contra christianam religionem, eamque funditus extirpare summo laboravit studio, sed frustra. *Augetur enim Religio Dei, quanto magis premitur, ut rectissime ait Lactantius & ut cum Hieronymo Savonarola loquamur, hæc veritatis natura est, ut, quanto magis impugnatur (si Defensorem habeat,) tanto magis clucescat. Veritas, tunc maxime aperitur, cum acerrime impugnatur, quia in conflictu ipsa per se emergit. Unde idem Savonarola solide concludit: Cum ergo Doctrina Christiana, a summis, tam philosophis, quam Tyrannia, validissime oppugnata, semper insuperabilis fuerit, consequens est, ut ab ipso Deo, tanquam omnino vera prodierit. Alioquin, inter tot conflictus aliquando succumbens, baud tam*

eam diu perdurasset invicta. De *Triumpho Crucis* libr. II. c. VIII. in fine. In ipsis actis Apostolicis vestigia reperimus, quod Apostoli inter paganos in vincula publica coniecti & virgis caesi sint. *Actor. XVI.* quod convitiis affecti sint a philosophis *Actor. XVII. 18.* & quod plane lapidati sint *Actor. XIV. 19.* & multas persecutions perpesi *Actor. 18. v. 12. c. 19. v. 21. Act. 21. v. 27. seq. XXII. 22. c. 23. v. 2. seq. Actor. 24. v. 5. Actor. 25. 7.* sed hæc omnia, decem illis magnis ac crudelissimis persecutionibus, quæ religionis christianæ propagauonem summo nisu prohibere voluerunt, quasi præludere visa sunt. Tantus enim sub iis excrevit furor paganorum, ut legenti historiam ecclesiasticam dubium pene sit, an christiani ab ipsis paganis, vel potius a furiis infernalibus adeo sint excruciiati. De quibus, qui pleniorē notitiā amat, legat *B. Kortholti tractatum de persecutionibus ecclesie primæ sub imperatoribus Ethnicis, cujus viri diligentia in hoc, & illo aureo libro de Obrectatore pagano, immortalem meretur laudem.* Nos brevisime ipsas persecutiones tantum recensēbimus.

§. 34. Persecutiones communiter decem constituunt, quibus Religio Christiana pressa, sed non oppressa est; non tamen accurato numero. Possent enim plures numerari quam decem, quibus ecclesia satis diu vexata, & religionis Christianæ propagatio fuit impedita, ut etiam jam sua ætate monuit *B. Augustinus*, & supra laudatus *Kortholtus*, sed consuetum retinebimus numerum. Prima igitur fuit sub Nerone, eaque atrocissima, qui quidem, ut primum simulaverat magnam & singularem clementiam, sic quinquennio præterlapso adeo exiit omnem humanitatem, ut monstrum horrendum magis dici debeat, quam homo. In ipsum enim præceptorē *Senecam*, & matrem *Agrippinam*, fratrem *Britannicum*, *Oetavianam*, & *Poppeam* uxores, imo in propria imperii viscera sevit; quid mirum, quod in Christianos quoque? Sublatis enim Domesticis necessariis, habere illum oportebat in tanta sua crudelitate alios omnino, in quos suum furorē effundere posset, quod propter commune paganorum odium, in Christianos

fricanos tuto facere licebat. Occasio alias hujus persecutio-
nis fuisse dicitur, quod cum Nero urbem Romam ipse in-
cenderit, ut quasi Trojam in flammis suis videret, deinde ad
amoliendam a se populi invidiam, culpam omnem christia-
nis imputarit, quamquam alii, ut *Lactantius & Nicephorus* ci-
tante *Kortbolto*, causam tantæ persecutionis propagationi re-
ligionis christianæ, quæ Romæ nimium excreverat, adscri-
bant. Quanta vero crudelitate hæc persecutio facta sit, ex
ipsis verbis *Taciti* pagani satis patet, qui *Annal. libr. XV. c. 44.*
Ed. Lipsi p. 404. dicit, quod pereuntibus addita sint ludibria, ut fe-
rarum tergis contelli, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi,
aut flammandi; atqui uti defecisset dies, in usum nocturni luminis
uterentur. Et paulo post ipse confitetur, quod propter hanc cru-
delitatem in christianos, quos tamen fontes & novissima exempla
meritos dicit, miseratio orta sit, tanquam non utilitate publica, sed
in savitiam unius absumerentur. In hac Neronis prima persecu-
tione uterque Apostolorum *Petrus & Paulus* suo sanguine do-
ctrinam Religionis christianæ obfignasse creduntur, ut *Ter-
tullianus & Eusebius* testantur. Petrus quidem cruci affixus,
Paulus vero capite truncatus. Ita quidem hac prima ten-
tatione & persecutione durissima, propagationem religionis
Christianæ hostis inhibere voluit, sed non potuit, verum ip-
so potius Christianorum sanguine latius disseminavit.

§. 35. *Secunda persecutio Christianorum facta est sub Domi-
tiano*, qui crudelitate Neroni non cesit, imo, ut *Tacitus* vult,
ipsum superavit, & in tantam dementia[m] prolapsus est, ut
Deus vocari & coli voverit. Sub hoc *Johannes Evangelista* in
Pathmum relegatus dicitur, quem & *Episcopus Haimo*
ad metalla damnatum asserit, cum mirabili Dei potentia &
providentia illæsus a ferventi oleo, cui injectus, servatus sit:
Tertia, facta est sub *Trajano* qui cum a Senatu dictus sit *Opti-
mus Princeps*, ex nimia tamen superstitione in Deos, hanc Chri-
stianorum persecutionem fecisse videtur. *conf. Historiam Gotha-
nam part. II. p. 211. n. 2* Quamquam multi id non tam *Trajano*,
quam plebis furori tribuant, ut fufius ex antiquitate osten-
dit

dit *Korholtus p. 71. seqq. de Persecutionibus.* Hoc saltem constat, quod epistola Plinii, qua non obscure ipse paganus Christianorum innocentiam aperuit, parumper mitigatus sit, ita ut eos conquiendos veterit, puniendos tamen, si deferantur. Quæ quidem iniqua clementia, & remediū Pseudopoliticum fuit. Sub hac persecutione, crudeli supplicio affectus est *S. Ignatius*, Leonibus objectus, qui in epistola ad Romanos, tantum martyrii & mortis ostendit desiderium, ut mirari satis in eo & amorem & victoriam crucis vix liceat. Rogat enim Romanos, ne intempestiva sua benevolentia ipsum ad martyrium properantem impediunt, sed illum cibum esse bestiarum permittant. hanc causam reddens: *ὅτι ἐπιθεῖται τῷ ἀδούτων ἁγίων ἀλεῖσθαι, ἡνα καὶ θάπος ἀγῆτος ἐυεθῆ τῆς χριστιανίας*. suas catenas quibus vinctus fuit, dulci nomine appellat. *μαρτυρίας πνευματικῆς & θεοπροπίετα δεσμάτα.* vide in Bibliotheca Patrum Irenæi, inter epistolas Ignatii p. 84. n. IV. p. 10. & 34. Quod manifesto exemplo declarat, quanta virtute divina & plus quam humana Religio Christiana se propagaverit, hominumque animis se insinuaverit. Quartam persecutionem excitavit vel acceptam a Trajano continuavit *Ælius Hadrianus*; quanquam alii hanc quartam non Hadriano sed Antonino Philosopho adscribant, hac forte ratione moti, quod Hadrianus per Quadrati & Aristidis apologiam paululum acquior factus Christianis, atque Sereni Granii Africæ Proconsulis litteris pro Christianis, mitigatus, eos non nisi criminis reos punire iusserit. De qua Adriani persecutione, & Christianorum sub ea constantia & facta propagatione Religionis Christianæ, conferri merentur, quæ in nouis habet *Compendium historię ecclesiasticæ Gothanum part. II. p. 216. in fine & p. 217. Quinta sub M. Antonino fuisse dicitur, cum occasione pestis undique grassantis, & bellorum, quæ a Parthis & Marcomannis Romanos premebant, paganorum sacerdotes omnem culpam Christianis imputarent, ut Diis invisis. Sub qua, propagationem Religionis Christianæ suo sanguine firmavit Polycarpus, Apostolorum Discipulus, de cujus Martyrio in Bibliotheca pa-*

trum *Itigii* legi meretur Ecclesia Smyrnenfis epistola p. 393. sq. quæ ipsam voce e cælo facta his verbis esse excitatum refert: *Ἰγους ἔ ἀνδρῖξ, Πολύκαρπε!* cujus etiam corpus mediis inflammans visum est sicut aurum & argentum candens, tantamque fragrantiam dedisse dicitur, ac si thus aut aliud quoddam pretiosorum aromatum oluisset. Apologiam tum temporis etiam scripsit pro Christianis *Athenagoras, Atheniensis Philosophus Christianus*. Sextam persecutionem excitavit *Septimus Severus*, quam inde natam esse dicunt, quod Christiani criminis læsæ majestatis suspecti haberentur, quorum quidem defensionem in suo apologetico in se suscepit *Tertullianus*. Quam adeo gravem fuisse scribit *Eusebius*, atque adeo pios ea fuisse conturbatos, ut jam omnes existimarent *Antichristum* adesse, citante *Historia Gothana part. II. p. 238*. Sub qua *Leonides* *Origenis* pater, & e discipulis ejus plures fuerunt occisi, quem in fide & constantia lubentissime & ultro secutus esset *Origenes* filius, tum puer, nisi a matre fuisset impeditus. *Septima* secuta est sub *Maximino Thrace*, quæ etiam fuit acerrima, sed ecclesiæ potius antistites quam Christianos simplices vexavit. His enim interfectis, propagationem Christianæ Religionis plane irritam facere tentabat *Diabolus*, atque ut *Lupus*, traditis canibus, impune in gregem grassari. *Octavam*, ut succincte rem absolvamus, movit *Decius*, quæ ex odio *Philippi*, qui *Decium* antecesserat, fautorque Christianismi fuerat, ortam esse, plerique putant. Quæ, cum fuerit acerbissima, tamen constantiam plurimorum vincere non potuit, sed victa est. *Steterunt enim tori torquentibus fortiores, & pulsantes ac laniantes unguis pulsata ac laniata membra vicerunt. Inexpugnabilem fidem superare non potuit sæviens diu plaga repetita, quamvis, rupta compage viscerum, torquerentur in servis Dei jam non membra sed vulnera*, ut loquitur *Cyprianus Epistol. VIII.* confer etiam de crudelitate hujus persecutionis testimonia *Nysleni & Nazianzeni*, collecta a *B. Koriholto in libro de persecutionibus p. 223. seqq.* *Nona* persecutio fuit sub *Valeriano*, qui edictum proposuit, ne Christiani conventus facerent, neve cœmeteria adirent, quod
ipfis

ipsis in usu fuerat, ad testandam forte spem resurrectionis, super ipsa Martyrum sepulchra. Sub hac persecutione trucidatus est *Cyprianus*, qui ante in exilium eiectus fuerat: *Laurentius* quoque crati impositus, & ad ignem tostus est; quod quibus doloribus, & quanta crucis victoria factum sit, facile judicari potest. Decima & ultima, persecutionum omnium atrocissima, fuit sub Diocletiano & Maximiniano, in qua Draco rufus, tot Martyrum constantia & sanguine victus, ultima experiri voluit, an vel hac decima vice Christianam religionem subvertere, ejusque propagationem impedire posset. Incredibilis pene est numerus eorum, qui in Ægypto tantum sub hac persecutione trucidati dicuntur. Centum enim & quadraginta quatuor millia fuisse refert *Historia Gothana part. II. p. 282.* Quæ cum verbis *Sulpitii* hanc narrationem concludit: *est nullis unquam bellis mundus magis exarsus est, quam Christianorum suppliciis, tamen & majore Triumpho nemo unquam vicie, quam Ecclesia & Religio Christiana, cum decem annorum continuis stragibus totis, imo Tyrannorum omnium viribus, vinci non potuit. Persecutionibus enim, ut Hieronymi verbo, crevit, Martyrii coronata est ecclesia Christi.*

§. 36. His decem persecutionibus transactis, ut eleganter *Mornæus* loquitur, imperatores tandem ipsi cruci Christi colla submitunt, & imperia in ipsius umbra salutem quarunt, ut huc nobis semper redeundum sit, quod is solus ex nihilo, instrumentis fini contrarius, mundo adversante, mundum imperio suo subdicere, mundum ab imperio Satana redimere potuit: qui primum ex nihilo cum nihil, dum ejus voluntati repugnaret, mundum olim crearat. c. 32. de *Veritate Relig. Christi.* Julianus quidem post hæc tempora etiam suis machinationibus Religionem Christianam licet non aperte vi & crudelitate, subdole tamen variis modis oppugnavit. Sed ut vere & non sine omine dixit *Arhanasius*: *Nubecula fuit, qua cito transit.* Sufficere jam potest hæc decem persecutionum brevis ὀπορώπις, quam vereor, ne quis jam longiorem putet, quam instituti nostri ratio id poscere videtur. Non enim nostrum est persecutiones omnes accu-

rate secundum suas circumstantias describere, sed tantum ad ostendendam divinæ religionis propagationem, quam admirabilis sub cruce & tot infinitis impedimentis atque obstaculis ea facta, & divina potentia firmata sit, paululum explicare. Fufius etiam possemus afferre ipsa mala & impedimenta *intestina, quibus a Pseudo-legalibus (*conf. Dn. Præsidis Diss. de Vera & falsa Doctrina p. 17-25-33.*) Pseudo-Apostolis, hæreticis & Antichristo, propagationi religionis varia sunt posita obstacula. Ea enim vel ipsis gravissimis persecutionibus periculosiora fuerunt, quippe propagationi Religionis Christianæ magis noxia, & quæ inter ipsa membra ecclesiæ per falsorum fratrum factiones, imo & ob alia mala domestica ac morbos credentium, similesque prætextus, post alia tantas scissuras fecerunt, & insuperabili offendiculo fuerunt obrectatoribus paganis, qui in cernendis vitiis ecclesiæ lynces erant, ad agnoscendam vero stultam paganismi superstitionem ipsis talpis cæciores. Sed satis jam sit recordari iterum iterumque eluctationis Paulinæ Phil. I, 15 - 18. 12. quia contrahenda sunt vela, ne forte nimium a scopo & instituto nostro desistere videamur.

* *item de vero & falso studio propaganda ecclesie diss. de auctoritate ecclesiæ, qua MATER est §. 33. 35. 39. 41. 44.*

§. 37. Si quis igitur æquo & attento animo considerabit, quantis fluctibus Religio christiana ipsiusque propagatio domi forisque sit impugnata, quantisque periculis & persecutionibus sit oppressa, non poterit non victoriam crucis gloriosissimam admirari, propagationemque Religionis Christianæ vere divinam confiteri. Quomodo enim fieri potuisset, ut Religio mendax & fraudibus humanis conficta, sub tanto examine rigido, quod non verbis tantum, sed igne, gladiis, equuleis, patibulis, & omnis generis suppliciiis crudelissimis factum est, constans, immutabilis, vel in fraudibus suis tam occulta perdurare potuisset. Imo ut magis dicam, quod cum tot tantaque regna armis fuerint subjugata, & multæ nationes plane sub cælo deletæ, ut vix de nomine ipsorum

ipforum amplius constet, quomodo inquam fieri potuisset, ut sola Religio christiana, quæ mendicorum propria obtrectatoribus videbatur, omnibus viribus & consiliis extirpari non potuisset, cum ipsis extirpatio toties a potentissimis principibus & imperatoribus intentata sit. Si humana fuit, & humanis viribus superari potuit: vel si non potuit, eo ipso se altiori principio gaudere, divinaque providentia conservari docuit. Hæc enim crucis victoria sane est divina, ut etiam *Origenes* perpulchre his verbis exprimit: *Omnibus jam inde ab initio Christo resistentibus, quo minus verbum ejus per totum terrarum orbem spargeretur, sua quibusque etatis regibus; eorumque tam militaribus, quam civilibus magistratibus, denique omnibus quacunque potestate præditis, & oppidatim populorum presidibus, presertimque presidiorum, vicit tamen Dei verbum, quod sua natura opprimi se non patitur, invictumque permanet.* Itaque tot adversariis perdomitis, *Græciam totam subegit, majoremque partem barbarie, atque traduxit ad pietatem innumeras animas.* contra *Celsum lib. 1.* Quod tale unquam accidit in terris, ut cum hac divina propagatione religionis Christianæ comparari possit? judæi & pagani, quod mirum, conjunctis viribus insurgunt, contra quem? contra *Jesum Nazarenum crucifixum Act. IV.* contra ipsius duodecim Apostolos, & contra manipulum christianorum. Pugnatur fraudibus, armis, suppliciis & stupenda crudelitate, vincunt, & ut *Neroni* factum, sibi tropæa ponunt, de superata, ut putant, superstitione. mactantur christiani, ut oves, imo ut peccatores, ut scandalosi, ut ipsi inter se divisi & vacillantes, tota die, & miserrimis modis infinito numero trucidantur: sed dum vincunt hostes, vincuntur a victis, ut ipse fateretur *Numatianus* citante *Huerio in Demonstratione evangel. p. 70. §. 21. propos. III. Latius excise gentis contagia serpunt, victoresque suos, natio victa premit. Semen enim est sanguis Christianorum, & plures efficiuntur, quoties metuntur, ut inquit *Tertullianus in Apologet. contra paganos cap. ult.* imo *Hofes* persequendo ecclesiam & Religionem Christianam, eam faciunt impinguescere interius, & fructiferam, ut *Haymo* ipse medio in
Papato*

Papatu loquitur, citante *D. Antonio in Diss. de Vita & Doctrina Haymonii, p. 32. 27.* Parallelismum aliquem non minus videre licet in illa *de Pathmo Lutheri §. 24. 26. 38. 30. 41. 43. 45.* nec non *de qualitate fundamentorum §. 28. 8.* Nunquam enim Religio Christiana magis floruit, ampliorque ejus facta est propagatio, quam sub atrocissimis persecutionibus, & sub media cruce, qua tandem omnes mundi tentationes & Sathanæ persecutiones superavit gloriosissime. Hoc sane divinum opus est, & nulla arte aut sapientia humana præstandum! Humanis enim viribus, pauci multis impares sunt, iisque ut victi succumbunt; solus vero Deus unus sufficit omnibus, & suam causam tueri potest contra omnes hostium furores.

§. 38. Talia non passus est vel Paganismus vel Muhamedismus, quorum tota indoles respuit crucem, & nihil magis quam has Christianismi tentationes abhorret. Utraque enim religio destituta vi humana, plane concidit, tanquam sublato quo uno stabat. confer *Grotium lib. IV. §. X. de Veritate Chr. Relig.* Sola vero Religio Christiana, in Deo fundata, omnes mundi tempestates superat, deficienteque omni auxilio humano, fiducia in Deum eo firmius radicatur. Non igitur inique *Hieronymus Savonarola* de Paganismo sic loquitur; *Profecto si adversus philosophos, principes & Tyranni, quemadmodum contra Christianos, rationibus tormentisque certassent, illos existimo fuisse vel prima apud se principia negaturos. lib. II. de Triumpho Crucis. c. XIV.* Inde etiam verissime pro Christiana Religione concludit *lib. II. c. XVI.* Scimus nullam Religionem sicut Christianam acerrime fuisse perpetuis temporibus impugnata. Cetera enim Religiones vel fraudulentæ superstitiones, ea qua inducía fuerant vanitate, nulla quodam modo vi nulloque labore defecerunt. Hæc autem, velut Aurum purissimum, continuis purgata flammis, fulgentior ac major evasit: que certe stare non posset, si qua alia vera aut hæc falsa esset. Et ita ex his omnibus impedimentis & obstaculis superatis, Religionis Christianæ propagatio agnoscitur admiranda & vere divina.

DE CHRISTIANÆ RELIGIONIS DURATIONE
PERPETUA.

§. 39.

Tandem vero paucis adhuc consideremus Propagationis Religionis Christianæ durationem perpetuam, ut quæ etiam ad probandam divinam propagationis indolem, multum conferre potest. Ea enim ut a Christo ipso est prædicta *Matth. XVI. v. 18. & Matth. XXVIII. v. 20* sic etiam usque ad nostram ætatem magno Dei beneficio sub tot gravissimis procellis conservata est. Non tamen aliter hæc propagationis duratio perpetua concipi potest, quam ipsius natura permittit, ne ex illa faciamus Hierarchiam politicam, aut durationem imperii humanam; sed durationem crucis, qua cepta propagatio Religionis Christianæ, nunquam cessat, sed continuatur usque ad consummationem seculi. Ut enim Ecclesia certo sensu plantata est, & semper adhuc plantanda sub cruce, sic & propagatio Religionis Christianæ facta est per priora secula, & per traditionem parentum, & majorum nostrorum ad nos venit, semper tamen adhuc Religio Christiana ex consilio & voluntate Dei propagatur, & adhuc est propaganda, idque non aliter, nisi sub perpetua cruce; sub qua sua divina duratione se hucusque conservavit.

§. 40. Pagani obtretractores quidem, ut in durationem Religionis Christianæ valde invidi erant, quam vi & armis extirpari non posse bene videbant, sic eam brevi tempore duraturam vaticinabantur, eaque vana spe se invicem consolabantur. Nonnulli plane ad illam audaciam sunt prolapsi, ut calculum subducerent, & annos durationis Religionis Christianæ numerarent, eam nempe tantum per trecentos & sexaginta annos esse duraturam. Albumazar vero tempus durationis prorogavit ad annum millesimum quadringesimum & sexagesimum. De quibus legi potest *Morneus de Veritate Religion. Christ. c. 33. & Vossius de Idololatria gentilium libr. II. c. 48. p. 573. & Korrbolii obtretractor paganus p. 238. §. 1.* Sed quam misere

G

his

his suis præfagiis decepti sint, ipse docuit rerum Eventus, & hodierna experientia, qua Religionem Christianam adhuc florere, & admirabili sua duratione omnem humanam mundi & regnorum mundi superare videmus.

§. 41. Habent quidem & Regna mundi & Religiones ceteræ, etiam suam durationem, & eam habuerunt, sed politicam, eamque brevem, & angustis terminis secundum providentiam Dei circumscriptam, neque cum hac propagationis duratione, quæ Religionis Christianæ propria est, ullo modo comparandam. Maxima enim Regna *Asyriorum*, *Perfarum*, *Græcorum*, quin & *Romanorum*, quæ admirabili sane propagatione ad fines terræ se expanderunt, & ad summa pervenisse videbantur, ceciderunt subito, & præter sui obscuram memoriam, vix ulla reliquesunt tantæ potentia, qua floruerunt, vestigia atque rudera. *Asyriorum*, ut Historici volunt, per XVII. sæcula duravit, *Perfarum*que imperio tandem cesit; hoc vero *Perfarum imperium* vix ultra ducentos annos suam durationem extendere potuit, atque *Macedonum* aut, *Græcorum* armis, non sine multo sanguine succubuit. Ipsum quoque *Græcorum Imperium*, cui ob *Alexandri Magni* regnandi libidinem & temeritatem vix unus orbis sufficere videbatur, hujus morte quam subito evanuit? & quod *Romanum* vocamus, in suo flore & robore jam dudum esse desit, ut vix præter nomen & memoriam, illius umbram amplius teneamus. Solus vero *Christus* permanet, regnumque ejus sua religione propagatum, quamvis tenue & instar grani *Sinapis* vile mundo visum sit, divina tamen potentia in tantam magnitudinem excrevit, ut omnia mundi regna superarit *Matth. XIII. 31. 32.* Est enim illud Regnum quod non humana vi, sed divina manu instauratum est, quodque devastatis & sublatis omnibus Regnis mundi, quamvis non sit de hoc mundo. tandem implebit totum mundum, durabitque perpetuo, ut patet ex *Vaticinio Danielis c. II. v. 44.* jam quidem nondum revelatum, ut cum *Apolog. A. C.* loquamur p. 147. sed *testum cruce*, & tandem omnibus in sua gloria spirituali manifestandum.

§. 42. Quod vero paganismum & Muhamedismum at-
tinet, illi quidem amplam habere videntur propagationem,
duratione Religioni christianæ fere parem, sed non talem
sane, qualem Religio christiana, sub perpetua cruce & affli-
ctionibus, verum armis & potentia conservatam. Nec ta-
men eam æternam possidebunt, sed gloria Christi devicti, ad
scabellum pedum Christi tandem succumbent, ut testatur scri-
ptura. 1. Cor. XV, 25. Paganismus quidem jam dudum in ma-
xima orbis parte expulsius videtur, & vim doctrinæ christia-
næ sustinere non potuit, nec forsitan tantas radices in mundo
reliquisset, nisi major libido esset hodiernis sic dictis christia-
nis dominandi, quam doctrinam christi propagandi. Au-
rum quidem faciunt paganorum, & ipsorum regna ad se ra-
piunt, sed ipsorum conversionem quis serio curat? & de
propagatione religionis christianæ inter eos, quis sollicitus
est? Nonne altum de his est silentium! nisi Deus vel unum
& alterum Principem * excitaret, qui serio id ageret, (ut lau-
dabili suo exemplo nostra ætate docet Potentissimus Rex Da-
niæ) omnem curam propagandæ religionis christianæ nos ab-
jecisse videremur. De Mahumedanismo ne verbum quidem
addam, cum in aperto sit, & proselytos captivos inter nos,
ita plerumquæ converti, ut perversi nunquam magis, filii
gehennæ fiant duplo magis, quam antea *Matth. XXIII, v. 15.*
Sed non sic semper erit, sed consumetur tandem malus de
terra, Ps. CIV, 34 35. & Christus inter gentes, judæos & Tur-
cas, tandem sua gloria triumphabit.

* *Dn. D. Mich. Förtschii breviarium controversiarum modernarum*
§. 39. & *Dn. D. Fr. J. Lützens Resp. ad disp. quandam de Pseuda-*
postolis, adnexa primæ continuationi des Berichts derer R.
Dänischen Missionarien in Ost-Indien.

§. 43. Interim tamen propagatio religionis christianæ
nunquam subsistit, sed sub cruce progreditur, & sub his gra-
visissimis mundi & bellorum motibus non impeditur, sed pro-
moveretur. *Omnia enim, ut verissime & elegantissime loquitur*
Hugo Grotius, omnia regna & bella mundi famulantur Regno Christi.

& propagationis Religionis Christianae inserviunt. Amplior tamen ad finem sæculi omnino adhuc est expectanda propagatio, etiam externa inter gentes, jam sub spissis Paganismi tenebris viventes, ut & iis Lux mundi illucescat, & Gloria Jesu Christi totum mundum impleat. Christus enim aperte confitetur Matth. XXIV, 14. ante finem sæculi annunciari debere evangelium in toto terrarum orbe, & omnibus gentibus. Et Paulus ad Romanos XI. v. 25. tanquam *μυστήριον* fidelibus non occultat fore, ut *πλήρωμα τῶν εθνῶν* ingrediatur, & tum etiam *πᾶς Ἰσραὴλ* salvetur. Quod cum multi tanto Zelo impugnent, cum sint pretiosissimæ Evangelii promissiones, & tum ex verbo Dei, tum ex tota Oeconomia Dei cognoscendæ, produnt sane ii suam invidiam plus quam Judaicam, de qua supra egimus §. 29. seq. cum id, si sinceri esse velint Christiani, feris votis a Deo expetere, & cum maximo gaudio sperare debeant. Optime enim Hieronymus Savonarola ipse, in facie Romanæ ecclesiæ recentioris constitutus, inquit: *Ubi ultrix ira Dei in perfidos Christianos ceterosque infideles completa fuerit, ecclesiam illam suam renovaturum, atque universum terrarum orbem ad se conversurum esse confidimus, ut fiat unum ovile & unus pastor. Quod non procul abhinc omnino fore speramus. Atque ita per varias temporum vices, nunc prospere nunc adverse navigans Petri navicula perseverabit, donec veniat dies domini magnus: in quo manifesta erunt abscondita tenebrarum, justissimaque Dei iudicia tum deum cognoscantur.* Cum quibus conferri potest Henricus Morus lib. IX. in mysterio pietat. p. 422. §. 4.

§. 43. At hæc non, ut pomum Eridos, cuiquam obtrudimus, sed si modo non ex invidia Jadaica, & Zelo falso, hæc ut fanatica calumniari velint, suo sensu abundare, & sua cognitione gaudere libentissime permittimus. Non enim novitatis pruritus, aut contradicendi cacoethes, me hæc testari cogit, sed gaudium evangelicum, quod de victoria crucis ex Scriptura intra me percipio. Tum enim quod corruptæ rationi fuit perpetuum offendiculum, evanescet, & crucis mysterium transibit in gloriam inenarrabilem. Tum iustifi-

justificabitur Deus in omnibus viis & operibus suis, & obmutescant obmurmurantium ora, videntes crucis victoriam, & triumphum fidei gloriosissimum. Jam enim, ut Henricus Morus pulchre loquitur, *stulti & infantes juxta vulgatum proverbium, rerum, dum moventur, inidonei sunt spectatores, nesciunt enim quo tendant. Nec mirum est, si mundus stupidus ac imperitus, in contemplanda providentia, multum animo consternatur, usque dum Magnus ille Dramista Deus, periodum perduxerit prope ultimam rerum catastrophen. Tunc enim pro certo cælum terraque reboabit hac acclamatione sive plaudire, Vere est fructus iusto, utique est Deus judicans in terra. In Myserio piecat. p. 82.*

§. 45. Sed antequam hæc crucis victoria erit complenda, pugna ultima & vehementior, quam ulla alia christianam religionem expectat, qua non solum ab Antichristo communiter sic dicto impugnabitur atrocissime, sed etiam ab Atheis, Epicureis, & scepticis, qui ima miscebunt summis, & sancta profanis. Ita enim docent sacræ litteræ, quod venturi sint *in ἐσχάταις ἡμέραις καιροὶ χαλεποὶ*, in quibus pessimi futuri sint homines, quos longa serie describit Paulus 2 *Timoth. III. v. 7. 2. 3. 4 - 10.* & Petrus 2. *Epistol. c. II. toto cap. III.* ubi dicit in ultimis diebus venturos esse *Empyretas*, quorum jam plena sunt omnia, & *Epistola* Judæ tota. Hic erit patientia sanctorum / *Apocal. XIII. v. 10.* ad sanguinem usque enim pugnabunt, & vincuntur a bestia, usque dum ipsorum sanguinem ulciscatur Deus justissimus, eamque, quam incepit christianæ religionis propagationem, ad finem perducatur felicissimum. Armandus igitur in tempore est animus, & veritatis Thorace maniendum est pectus nostrum, ut consistere possimus *in τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ* induenda est *πανοπλία* Dei, contra *μεθόδους* Diaboli. Res enim nobis erit non cum Carne & sanguine solum sed cum principibus tenebrarum, & *πρὸς τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας* nobis erit pugnandum. *Ephes. c. VI. l. 1.* ipse aliquando ex ore Speneri audiivi, quod postea typis expressum inveni P. 3. Theol. Bedencken: wie in nicht langer Zeit einem Studioso Theologiæ möcht so vor andern controversis

nöthig werden / sich auf den Kampf gefaßt zu machen mit den Atheisten / als welches dasjenige Teufels Gift zu seyn achtet / welches vollends zu leßt dem Faß den Boden ausstossen muß. p. 451. Consil. Lat. P. I. p. 19. a. Ibidem non nihil habetur de selectu argumentorum in ista quidem causa habendo. Deus autem causam suam non deseret, sed contrito serpentis capite, sub his ipsis sigillationibus calcanei Christi, hanc propagationem Religionis christianæ sub cruce factam & firmatam, plenissimo tandem consummabit Triumpho. Interim ad istam victoriæ consummationem militat constanter ecclesia & Religio Christiana, non armis mundi, sed precibus ac Lacrimis; *Christus enim, ut Lutherus loquitur in commentario aureo ad Galatas Cap. I. adv. 7. hic cum suis infirmus est. Regnum vero mundi & diabolus princeps ejus fortis est. Speciosa denique est prudentia carnis. sed hoc nostrum solarium est, quod Diabolus cum suis membris efficere non potest quod vult. Perturbare aliquot Personas potest, sed Evangelium Christi exvertere non potest. Veritas periclitari potest, perire non potest: impugnatur quidem, sed non expugnatur, quia verbum Domini manet in æternum! Ps. 22, 27, 32. Zach. 6, 12.*

§. 46. Ex his omnibus igitur, quibus probavimus admirandam & divinam propagationem religionis christianæ. hoc certissimum sequitur *πίσιμα*: VERAM ESSE RELIGIONEM CHRISTIANAM, & præter eam aliam plane nullam. Vera est religio christiana! Auctorem enim habet divinis characteribus signatum, & ipsâ cruce justificatum, quod in nullum, unquam cadere potest impostorem: Vera est! ministros enim suæ propagationis agnoscit Apostolos, non ulla prærogativa seculi sed crucis, & crucis victoria clarissimos, quos tales nulla alia religio, quæcunque sit, nobis sistere potest: Vera est! doctrinam enim docet, quæ sua indole non carnem sapit, sed tota ad crucis sapientiam est conformata, quam cæteræ religiones, ut stultitiam respuunt. Vera est, tot enim afflictionibus atque persecutionibus, tanquam sub mediis flammis tentata & probata est & his omnibus victrix superior stetit, superato paganismo, judaismo, & Muhamedismo

Vera

Vera est! divina enim duratione sub perpetua cruce hucusque se conservavit, & conservabitur usque ad seculi finem, ita ut nec portæ inferni prævalere, & eam superare possint. Sane, aut nulla in mundo datur veritas, aut Religio christiana vera est. Nulla enim veritas, vel pluribus, vel majoribus, vel divinis magis, probari potest rationibus, quam hæc Religio christiana, adeo ut demonstratio veritatis religionis christianæ non minus, imo multo magis certa nobis, quam demonstratio quævis mathematica videri debeat. Gloria sit Patri! Gloria sit filio! Gloria sit Spiritui sancto! Deo uni, Deo trino, Deo abscondito, sed Salvatori, (Esa. 45. v. 15.) qui sub cruce Religionem plantavit Christianam, eamque huc usque propagavit & conservavit, conservabitque contra omnes Draconis insultus & crudelissimas persecutiones. Ipsi soli sapienti, soli potenti, debetur in terris, atque cælis, omnis Laus, æternus Honor, infinita Majestas, περ ἀόνας τῶν αἰώνων. Amen! Amen!

Ἐπιστολῶν

ex Phil. Melanchthonis epistolis.

A. 1524 Erasmo Roterodamo: Non raro deplorat Lutherus, privatis cupiditatibus prætexi religionis vocabulum. Quamquam autem his malis vehementer commoveatur, tamen cum hæc scandala excitari a diabolo judicet, in hoc, ut opprimatur quoquo modo evangelium, negat se debere πάλινδρομεῖν, aut publicam causam deserere.

A. 1525 Joach. Camerario. Tu videre mirifice tecum luctari, & cum animo tuo de religione conflictari. Hunc ego ἀγῶνα sane tirocinium pietatis interpretor, & significationem timoris Dei. Sed hic tibi, dum ἀνδραγαθῶν certiozem requiris, præstandum est, ut firmo animo sis, & qui se divinæ voluntati permittat, etiamsi non statim quæ tu velles, & ut velles, Deus dederit. Opinor & nunc multos, & olim nascentis ecclesiæ temporibus innumerabiles a religione defecisse, propterea quod non statim contigerit uberiozem gustum facere celestium illarum rerum, quas promittit religio. Certe πορφυρῶς in hanc sententiam multa dixerunt. Tantum hoc habe, certas consolationes & θεωρητικὰς haud fere sentiri, nisi

in magnis calamitatibus, & feriis animi angustiis. Nam per crucem se Christus nobis ostendit. Egoque ita sentio, nisi in malis, abufuros nos esse donis illis. &c.

A. 1539. Hermanno archiepiscopo Colonienfi. Opto talem concordiam, quæ non inducat caliginem veritati, sed ut firma & ad posteritatem durabilis concordia constituatur. Nam fucosa non sunt durabilia.

A. 1543. Argentinam Petro Martyri. Valde me movit imago, quam nobis intuendam proponis, cum dicis, tunc tibi diabolus maxime accersere cladem, cum atrocissime sævit. Hic me de omnibus ecclesiæ temporibus admonuisti.

A. 1544. iterum Camerario suo, de Rannoniis. Etiam in iis locis, quæ servitute nova oppressa sunt, constituuntur ecclesiæ, credo animis jam ad cæleste auxilium confugientibus, postquam pugnare non possunt. Et spero, Deum reliquias ecclesiæ, ut semper, servaturum esse mirabili modo. Nam vides præsidia humana nulla esse. A. 1545 eidem, & magnati cuidam Hungariæ: docent nos universa omnium temporum historia, & nostræ miseræ, tutos esse homines non humana diligentia, non præsidiiis humanis, non opibus ullis, sed Deo protegente. Monet Deus, discernendam esse ecclesiam suam a mundi imperiis, & servari inter regnorum ruinas.

A. 1548 Georgio Principi Anhaltino. Res nos cogit fateri, non humanis consiliis ecclesiam servari. Sed invocatio tamen necessaria est, & mediocri diligentia in conservanda doctrina. Vel gementibus Deus jubet parci. -- Si genus humanum casu aut tantum naturæ legibus sine Dei gubernatione regeretur, nec servata esset ecclesia antea, nec deinceps servaretur in tam horrendis confusionibus.

A. 1553 Melchiori Junio, Pastori Calvensi. Scis, utrumq; voce divina prædictum esse. In hac delira mundi senectute, & futuras esse majores generis humani confusiones, quam fuerunt antea: Et tamen Filium Dei æternam sibi ecclesiam collecturum esse, etiam inter ruinas imperiorum. Feramus igitur communes labores placide. -- De utroq; iisdem fere syllabis incipit epistola Philippi (scripta Dresdæ) Pastoribus in finibus Bohemiæ & Lusatiæ A. 1555. imo & A. 1554. Senatoribus Eperienfisibus. A. 1553 Thomæ archiepiscopo Cantuariensi; ne rursus dicam de Georgio Anhaltino, vel de Jo. Matthesio, Crucigero & aliis. Tam firma fuit hæc in Philippi corde

de illo utroque sententia.

EPIPHONEMA!

SD siegt zu lezt das Creutz nach vielen harten Kämpffen!

Und wird am Ende noch durch den Triumph verklärt;

Vernunfft und alle Welt kan Gottes Werk nicht dämpfen!

Das wie ein reines Gold im Feuer wird bewahrt.

Das Creutz behält das Feld; und alle Macht der Erden

Muß gegen seine Macht ZURÜCK zu schanden werden.

11
11
11

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

S. D. G.

76 2456

ULB Halle 3
001 512 935

f

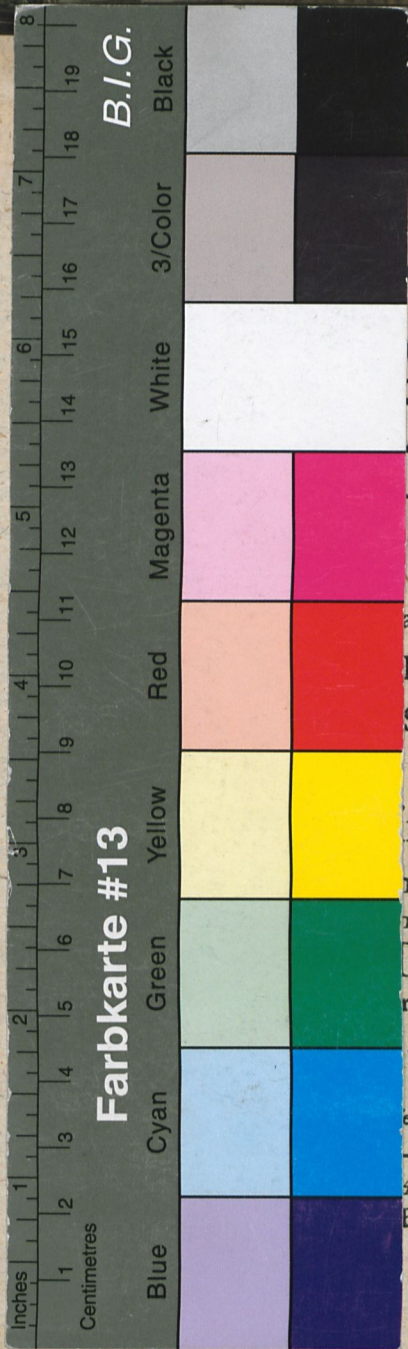
Sb.

1078

1078
1078

B.I.G.

Farbkarte #13

10

B. V.
 THEOLOGICA
 A PRO-
 ONE RELI-
 CHRISTIANÆ
 VRCE,
 am
 RIDERICIANA
 SIDE
 ANTONIO,
 ft. Duc. Magd. Confil.
 mini subjecit
 TOR
 TVS Bedide/
 rch. iam V. D. M.
 A. MDCCVIII.
 ALTERA
 e Nouembri.
 AGDEBURGICAE,
 EÆ ZEITLERI, Acad. Typ.

t

